

ТӨЛЕБАЕВ К. МЕДЕТОВ А.

ОҚУ КҮТАБЫ

БҮРҮНСҮ ПӨЛҮМ

ОАЗАО
МЕМЛЕКЕТ БАСПАСЫ
4 9 3 9

ТӨЛЕБАЕВ К., МЕДЕТОВ А.

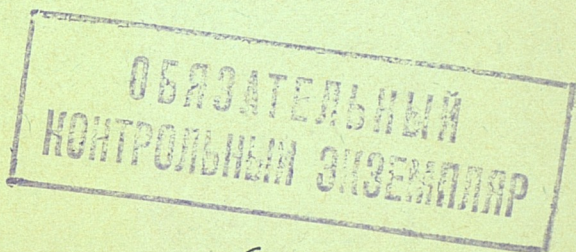
Каздх.
3-127a

ОҚУ ҚҰТАВЫ

БАСТАУЫС МЕКТЕП
I-КЛАС

Қаз. ССР Оқу Қалғ
Қот. бекіткен.

II - БАСҒЛУБ

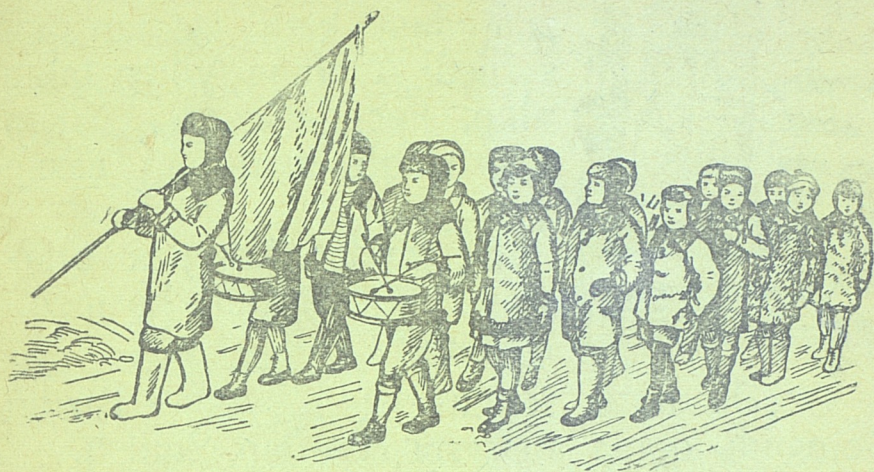
Инд. № 539

ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТ БАСПАСЫ
АЛМА-АТА—1939

83.5 кед-56
Т 05

МК 36239

Музей книги Казахстана
Поступила из ГПБ
С. Шедрина
Ак: № 3 от 3.01.83
Цена 0.00 фонд РРБ
Инв № 3488

Bjz Ūlan.

Bjz enbekcj ūdarъ,
Ōmjр kyijn terbetken.
Çalyndъ kyc çjgerlerj
— Sol enbekpen er çetken.
Bjz ūlan.
Ūmtыlqan,
Kommunizm taпьna.
Bjr, ekj, yc,
Bjzde—kyc.
Sapъцnan dos çaпьma.

Berk.

Berçan yide oinar otырды. Bjr kezde qa-
bьrçada jlulj turçan әkesjnң ylken bьrkjn
kьrdj. Bьrktj qoььna aldъ da wasьna kidj. „Endj
men ylken kjsj boldьm,“—dep oiladъ Berçan

Börk Berçannın vet-au-
zın çauır kettj. Berçan onı
sezbedj. Qolına ylken talaq
alır, kösege sıqtı. Ylken
kısı sıaqtı mañ-mañ vasır
çurdj.

Berçandı körçiles otır-
qan yidın kısılerj körj, ai-
qılady:

— „Әi, börk, sen ne jstep çırsın? Bızdın
Berçandı qaida aparasın?“ — dep, kılıstj.

Savaqqa kecjkpe.

Mektepte oqır çırmız. Savaq kynde saqat
segızde bastalady.

Serqalı savaqqa vara çattı. Çolda Orazben
kezdestj. Ekeuj qar laqtırsır oınady. Savaq-
tan kecjır qaldı.

Ekeuj mektepke keldj. Savaq bastalır qal-
qan. Oraz esikten sıqalar qarady. Nıroalı
taqtaqa kelj, esep sıqarır tır eken. Ser-
qalı men Oraz ne qılıqa vılmei turdı.

Oqıtıc balalardı kelj tıroanın vıldj.
Esıktj actı. Serqalı men Orazdı klasqa kır-
gızdj. Oqıtıc: „nege kecıktındır?“ — dep
sıradı. Olar uıaldı. Yndemedj.

— Balalar, savaqtan kecıgudj әdet etpen-
der. Ol paidal volmaıdı. Savaqqa uaqıtmen
kelındır—dedj, oqıtıc.

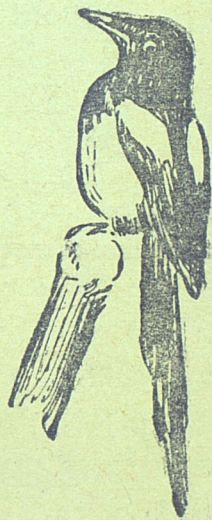
— Munan ылаи, vjr minut kecjkpeimjz—
dep Serqali men Oraz klastaqъ valalar aldъn-
da uæde verdj. Sonan berj savaqqa kecjkpei-
tjn boldъ.

Maqal:

*Erte çatъr, kec tîru,
Ejncsektjz, belgysj.*

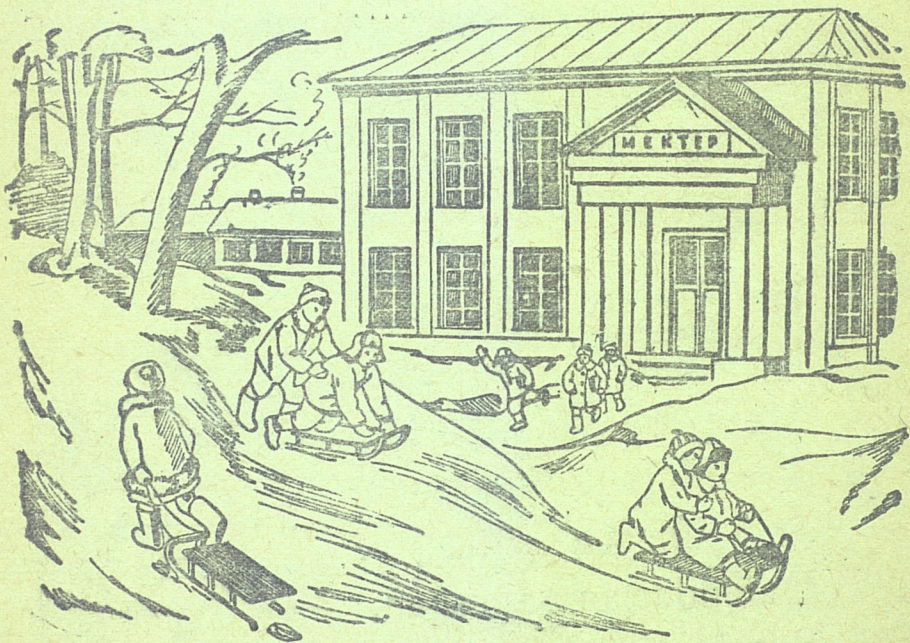
Sauъsqan.

Ai, sauъsqan, sauъsqan,
Ala çanat sauъsqan,
Kez qûirьqtъ sauъsqan,
Jstjk tûmsьq sauъsqan,
Qutъndaçan sauъsqan,
Susьldaçan sauъsqan,
Cьqьlьqtaçan sauъsqan,
Çerdj kezjр таuъsqan,
Pьсьq, eptj, saq qûlaq,
Qustьn quь—sauъsqan.

Aq kərpe.

Qıst künj çaralaqtar qar çauadı. Çerdjn betj appaq voladı. Çauoqan qar çerde aq kərpe siaqtı volır çatadı. Qıst künj qarda oınau öte qızıqtı voladı. Balalar çıb kijnedj. Dalaqıa sıqadı. Taza auada oınaıdı. Qardan aqqala çasaıdı. Bıjk qardan canamen sıqıanaq tebedj. Müzda konki tebedj.

Oınnan soñ balalar yıdj-yıjne qaitadı. Ta maqtarın jcedj. Bıraz çatır tıbıqadı. Tıbıqqan son, otyr oqıdı. Savaqın çaqıylar daiarlaıdı. Təñertə erte tıradı. Mektevjne varadı.

Bjr-vjr cana sailap ap.

Bjr top vala çinalap,
Çasap aldь sьrqanaq.
Bjr-vjr cana sailap ap,
Tevjske ker, sьrqanap.
Ekeu, ekeu tьrьp ap,
Qiqu salap çarьsad.
Bul çolь men ozam dep,
Bəige tjgьp varьsad.
Bjrde çalьp, vjrde ozьp,
Bar çumardan sьqьsad.
Yidь-yijne qaitьsad,
Өlen aitьp, qiqu sap.

Qьstь kynj.

Çarqanat. Çarqanat qьstь kynj aqactьn quьsьna, yidьn çarьqьna tьqьladь. Basьn təmen salьratьp, tьrnaqьmen vjrdenegе çavьsьp tьradь. Çaz sьqqanca qozqalmai uьq-taidь.

Kjrpj. Kjrpj jnge kjredj. Qьrqaq çapraq-qa oranьp çatadь.

Tьcqaп. Tьcqaп jnnьn tykьrjьne tьqьladь. Çinaqan cөptеrjьne oranьp çatadь.

Çьlan, kesjrtke, vaqalar. Bьlar aqactьn tastьn quьsьna kjredj. Çazqa deijn qatьp çatadь. Çaz sьqa qaita tьrjledj.

Qысты кунь qыsqы ũiqыqа кеіреі, тамақ тауыр
çei alatън аңдар:

Tylkj—jnjne сөптен çыль qыльр төсек салыр
aladъ.

Qoian—aq qarda çygjrjр, qыс воіъ тамақ
jzdeumen çyredj.

Qasqыр—aiazdъ суьq тыnderde auldън
сыртън toridъ. Ульр çyredj.

Qыс.

Sabaq vjtjр balalar,
Yidj-yijne tarastъ.
Sumkalarъ qolъnda,
Qandai ыqcam çarastъ.

Aqca qardъ adъmdар,
Әsem vasър çyredj.
Aiaz syijр betterjn,
Çытмъндасыр kyledj.

Tytjledj tyvjttei,
Aqca qarъ ylpjldep,
Ylpjldese, balalar
Çygjredj vylkjldep.

Qыс aiaz—dep balalar,
Sabaqъnan qalmaidъ.
Bjr көrmese mektevjн,
Meijrj, tjptj qanvaidъ.

Qürmactın qaltası.

Qürmac deitjn vala boldı,
Ərj salaq, ərj las.
Qalta toloqan qoqır-soqır:
Qalam, cege, sьnь, tas.
Eskj tyime, sьnьq kjlt...
Çinai veru „ənerj“.
Qы-qьvьrdan arьlmaidь,
Qaltası onьn unemj.
Ne çoq onьn qaltasında,
Kjrlj zattın vərj var.
Solardıң qaq ortasında
Qap-qara kjr oramal.
Kjr men caңdь yijr qьlma,
Boilarıңdь taza kyt!
Saulьq tuvь—tazalьqta
Munь ımtьpa, oıqta tut!

Ekj kolhozсь.

I.

Kolhozda çımьs көр. Kolhozda çımьssьz çyrgen adam volmaidь. Kolhoz mycelerjnjn vərj de kolhoz jsjmen ainalьsadь. Kolhoz çımьsьn jsteidj.

Qarmьs ta, Sara da—ekeuj de kolhozсь. Bular çımьstь ekrjndj jsteidj. Ec uaqьtta vos çyrmeidj.

Kolhozçylar özara sotsialistjik çarýsqa tystj. Qarmýs ta, Sara da vjr-vjrijmen çarýsqa tystj. Bular çumýstan qalmaidy. Erte türady. Çumýsqa erte varady. Jstegen çumýstarýn çaqsy jsteidj. Basqalarqa ylgj volady.

II.

Kolhozdyñ çumýs aiaqtaluqa ainaldy. Çaz öttj. Kyz çettj. Kolhozçylardyñ tapqan tabýstarý eseptele bastady. Basqalardan Qarmýs pen Saranyñ eñbek kynj көр boldy. Eseptegende bularqa eñbek kynj көр çazyldy. Bular çaz voib vjr kyn çumýstan qalmady. Sotsialistjik çarýs cartýn çaqsy ornadady.

Kolhoz mycelerjnjn çalpy çilybsy boldy. Çilybsta kolhozdyñ tabýstarýn aittý. Çaqsy jstegen kolhozçylarqa silbq verdj. Qarmýs ta, Sara da silbq aldy.

„Kolhoz çumýsýn münan da çaqsy jsteimjz“—dep tarqastý kolhozçylar.

Ustavta vylai dep çazylojan eken:

Çumýsty көр jstegen kysjnjn tabysy da көр.

Qanca eñbek etsen, sonca alasyñ.

Nürqan.

Nürqan salaq,
Alaq-çülaq,
Албыр-salбыр,
Kjr—qoçalaq.
Battasqan kjr—
Тырнақ, құлақ,
Сауыс-sauыс
Samai, tamaq.
Elbe-delbe
Ekj balaq.
Kөр balalar
Büqan taң qar,
Kemcjljgjn
Berdj sanar.

Üialdъ ol—
Çerge qarap,
Dedj—„endj
Bolman salaq!“

—
Ertenjne
Tap-taza vor,—
Kigen kijm,
Caq qana vor,
Aitqan sözjn
Keldj orndap,
Çümьrtqadaı,
Aq qana vor.

Menjñ apam—ekpjndj.

Bjzdnj mektep fabriktjn çanьnda. Men son-
da oqımьn. Apam fabrikte çümьs jsteidj.

Bjz fabriktjn ylken vjr zalьna kjrdjk. Zal-
dьn jcj öte çarьq çana tap-taza. Zaldьn jcn-
de macinalar көр. Olardь ekj qatar etjp tjzjp
qoıьрть. Munda ekpjndj әielderjn brigadasь
jsteidj. Ekjncj vjr zalьna kjrdjk. Onda vjraz
әielder ekj macinada jstep tür. Bjr top әiel-
der yc macinada jstep çatьr. Munda ekpjndj
әielder yc macinada jsteidj eken.

Bjz zaldьn ortasьmen çyrdjk. Qavьroqada
plakat ilulj tür:

Ekpjndj çũmьbь usjn kyreseijk!

Bjr kezde aramđь kørjр qaldьm. Ol ma-
cinanьđ çanьnda tũr eken. Aram menj kør-
dj. Maqan qarar kyljmsjredj.

Qasьmdađь valalarođa aramđь kørsettjm.
Menjң aram—ekpjndj!

Mal valasьn syiuj.

(Qalq sөzj).

Qoi syiedj valasьn „qoңьrьm“—dep,
„Ectenenj vjlmegen toťьnьm“—dep.
Sĩyr syiedj valasьn „torrađьm“—dep,
„Qarañođьođa vaspaqan qorqaođьm“—dep.

Tyie syiedj valasьn „tailaođьm“—dep,
„Çavi çapsa çarasqan çainaođьm“—dep.
Eckj syiedj valasьn „laođьm“—dep,
„Tastan tasqa sekjrgen cũnaođьm“—dep.

Çьlqь syiedj valasьn „cũvaгьm“—dep,
„Çygjruden çazvaqan tulpaгьm“—dep.
It syiedj valasьn „kycjgjm“—dep.
„Cəujldese qanar kylcј, kyl“—dep.
Mьsьq syier valasьn „soqьrьm“—dep,
„Tьcqan ũstar veruge oťьmьn“—dep.

Aiaq kijm fabrigjnde.

Alma-Ata qalasında aiaq kijm fabrigj var. Onda көр çumьscьlar jsteidj. Bjr qatar çumьscьlar tyske deijn jsteidj. Bjr qatar çumьscьlar tysten keijn jsteidj. Çumьstь rettesjр osьlai jsteudj—smena—deidj.

Səulenjñ aqasь men apasь aiaq kijm fabrigjnde jsteidj. Bjr kynj aqasь Səulege arnar: çar-çana, sap-sarь bjr wətnke satьр əker verdj. Wətnke sulu, əzj çaqсь, əp-ədemj. Tjrtj, tavanьnda nəmjrj men çazuь da var.

Wətnkesjne qarap otьрр:

— Osь wətnkenj qanca uaqьtta tjgjr wjtjrdjñ—dep sьradь, Səule aqasьnan.

— Wətnkenj çalqьz men tjkreimjn. Wətnkenj көр kjsjler tjgedj. Көр kjsjlerdjñ qolьnan ətjр warьр, wətnke wolьр сьqadь.

Menjñ çumьсьm—ultan qaqu. Al, wətnkenjñ wauьn ətkjzetjn çerjn Wətima çengei jsteidj. Ol da macinamen jsteidj. Bolmasa, qolmen çasau qibьn. Syitjр, wjreu qalьpqa tartu çumьсьnda, wjreu əkce qaqu çumьсьnda, wjreu pьcu çumьсьnda—ərkjm ərtjrlj qьzmet atqaradь. Olar da çumьstь macinamen jsteidj.

— Sjzdjñ fabrik aiaq kijmjñ көр tjge me?

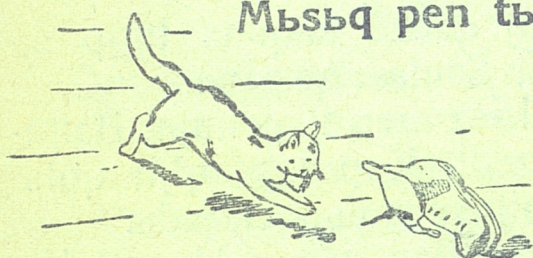
— Bykjl eljmjz ycjn tjgemjz.

— Çürttьñ wərne aiaq kijm tjgjr ylgjre alasьzdar ma?

— Aiaq kijm çaloqыз vjzdn fabrikte çana tğjmeidj. Eljmjzde aiaq kijm fabrikterj kør. Bız siaqtь, olar da vykjl eljmjz ycjn aiaq kijmjn cьqaradь.

*Çimьstь qolmen jsteuden, ma-
cinamen jsteu tez çana onçai
boladь.*

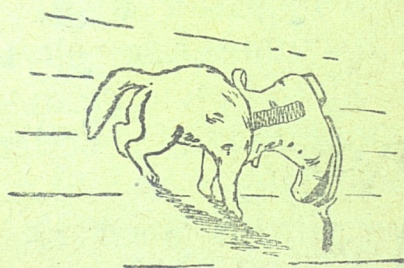
— Мьсьq pen тьсqan.

eken. Тьсqандь мьсьq kørjр qalьр, aqьрьndar çana oçan çaqьndadь. Endj ьstaiьn dep

ьmtьla bergende, тьсqan зьр etjр, вэтjнкеge kjrjр kettj.

Мьсьq вэтjнкеge васьн тьqьр qaloçanda, тьсqan çьlt etjр вэтjнkenjн tesjgjnєn cьqьр kettj. Eskj вэтjнке мьсьqтьн васьна кер-
teldj de qaldь

Qarqaja, qarqaja, qarqajalar.

Qarqaja, qarqaja, qarqajalar,
Qar ystjnde çorqajalar.
Boran soqsa doldanьp,
Bütaja qonьp qarqajalar.
Qьsьp ketse sarь aiaz,
Kөzden çasь sorqajalar.
Qar ystjnde çem көrse,
Qapeljimde qolqaja alar.
Ekj cьqьp, vjr qaraidь,
— Dep, çolьmьdь oңqarar.

Baiqannьң qolь.

Savaq vjttj. Balalar yidj-yijne tarqadь.
Kecke çaqьn vjraz balalar pioner yijne çib-
dь. Balalar tyrlj oincьqtar çasadь. Onьn
jсjnde:

Baiqan aeroplan çasamaqсь voldь. Aldьna
kөp qaçazdь çinadь. Qolьna qaicь aldь.
Baiqan qaçazdь qıьp otьgьp, qolьn kesjр

aldь. Baiqannьң qoьnan qan aqtь. Stoldь,
edendj, qaqazdardь vьloqadь. Өzj ғыlap тұr.

Pioner yijndegj balalar Baiqannьң qasьna
ғыgjrjр vardь. Ғыloqan balalardьң arasьnan
Asqar degen vjr bala:

— Topraq salsa, vasyladь—dep, topraq jz-
dep kettj.

Qaziza men Marған keljр:

— Kijz kyidjrjр vasu kerek—dedj.

Balalar ne qьlarьn vjlmei, sasьp тұroqanda,
oqьtusь keldj. Oqьtusь kabinetjne vardь.
Onan iod pen marlj cyberек әkeldj. Baiqan-
ньң qoьn tazalap ғыdь. Qoldьң kesjlgen
ғыerjne iod ғыaqtь da orap, vailadь.

— Mündaida kijz kyidjrjр vasu da, topraq
sevi de, kjr cyberек vailau da ғыaramaidь.
Olar las voladь. Kesjlgen ғыerge iod ғыaqьp,
taza cyberекpen orau kerek. Kesjlgen ғыerdjң
aьbьroqanь vasylnasa, dereu doktorqa varu
kerek—dedj, oqьtusь.

Baiqannьң qoь көp aьbьroqan ғыoq. Vjr-ekj
kynnen soң, Baiqannьң qoь ғыazyldь.

Ekj ғыoldas.

Ekj kjsj toqaimen kele ғыattь. Aqactьn
arasьnan, oilamaqan ғыerde, vjr aju cьoqa
keldj. Ekj ғыoldastьn vjreuj aйдan qoqьp,
qactь. Ol qasьp varьp, vjr vijk aqactьn va-
сьna cьoqьp kettj. Ekjncjsj qasa almai qaldь.

„Өлген адамға аиу тимейдј“ — деп, есјткенј
лезде есјне тустј. Ол өтјрк өлген кјсј boldь.
Çoldьң ortasьна ızьньнан sьlap çattь. Аиу
өтјрк өлјр çatqan кјсјнјң qasьна keldј. Әр-
berј ijskeledј de çaьна kettј.

Аиу ketkennen son, ana кјсј aqactan тустј.
Çoldasьньң qasьна keldј.

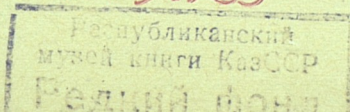
— „Аиу senјң qьlaqьна ne деп sььrlap
kettј?“ — деп, sьradь.

— „Basqa qьncььq tyskende senј çanqьz
tastap ketken, çoldasьң çaman eken — dedј“ —
деп, çoldasь çauap berdј.

Laq.

Eckjm-eckjm egjz tap,
Egjz tapsaң, semjz tap,
Bөte bolsьп vјr laqьп,
Serke bolsьп vјr laqьп,
Bөte bolsa oinaqь —
Erke bolsьп vјr laqьп.
Qunandaqan laqьп,
Qutьndatьp qьlaqьп,
Sьrtьldatьp tьlaqьп,
Kөldјң orьp qiaqьп,
Taudan tasqa sekjrp,
Gyljn çesjn qianьп.
Laqtai-laqtai көveiјp,
Segjz bolsьп vјr laqьп,
Bөdenedei mai vasьp,
Semjz bolsьп var laqьп.

3488

Bjr ғылда 12 бас voloған ескј.

— Bjr ғылда bjr ескјм 12 бас boldь. Sol усјн аудан слөтјнде вәйге алқан kolхозсың bјz volамыз—dedj, Әldenбек.

Men таң қaldым. Ғайып сұradым. Sonda Әldenбек ылаі dedj:

— Өtken ғыль mart айында буаз qara ескј satьp алдым. Ol ескјм көктемде laqtady. Egjz laq tapты. Egjzdyң bјrj ұrқасы, bјrj еrkek laq. Syitjр, ус ескјм boldь. Ескјмdj kыttjм. Ғемdedjм. Kыз таоqь ekj ұrқасы laq tapты. Endj, бес ескјм boldь.

— Ескј bjr ғылда несе ret laqtaidy?

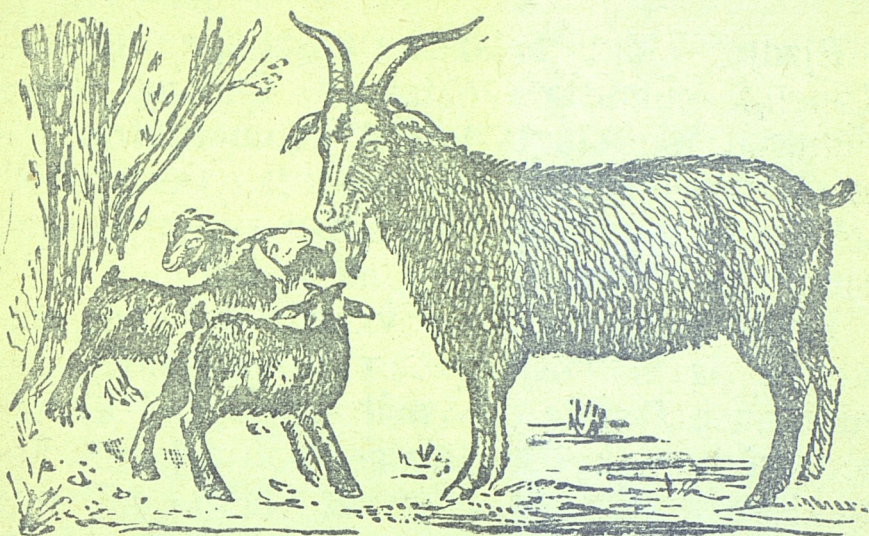
— Kыttjмdj volса, ескј laqtai veredj екен. Kызdj кынj yлкен ескјм мен көктемде tuqan ұrқасы laqым туса boldь. Ol таоqь laqtady. Qысты кынj serkecјgmнjң ystjне 30 som берjр, bjr буаз ескј айғвастар алдым. Bыл көктемде вuғынqь ескјм мен тусам egjzden tapты. Айғвастар алқан ескјм yсеu tapты. Сонымен, bjr ғылда bjr ескјм 12 бас boldь.

— Keler ғыль несе ескјм volар deisjн?— деп, сұradым.

— Audan слөтјнде, 25 бас ескјм volady— деп, uәде verdjм.

— Ekj ғылда bjr ескј qalai 25 бас volady?

— Tucalarьm bјr-bјr laqtan tapqanda da ekj ret laqtaidy. Yсеu tapqan ескјм bјrden

çalqь tappaidь. Kemjnde, әuelj egjz, sonan
soң çalqь tabadь. Sonda eckjm 25 voladь-
dedj. Әldenbek.

QOZY.

Qoңy qoiьm qozь verdj,
Qozь tuьp, әsjp, өrdj.
Çer qozьqа gyljn verdj,
Baldaı tәttj suьn verdj.
Qosaqanьm qoi voladь,
Qoi vor, qozь көp voladь.
Qorамьzqа qoi toladь,
Onda toль сөр voladь,
Өzj dәmdj көk voladь.

Qūrmet belgjsj ordenj.

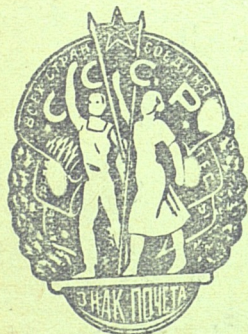
Bjzdnj eldnj balalarь җастайнан оқидь. Көрсijлк җимьсьна қатысадь. Қолына алақан җимьсьн тыңаыьқты җстейд. Коммунизм ру-қында тәрбиеленедь. Балалар оқидь, ыренедь. Еңбек етудь де сыедь. Балалардың сыиснйр җақсы җстейтн җимьсьннн вйрj—малдь куту.

Кәзjр колхозда да, совхозда да җана қалаларда да мал өсjруге аса көнл вөледь. Балалардың арасында да—мал өсjру җсjne көмек беру җимьсь кычтj. Балалар мал өсjруге көмектеседь. Өздерj—қозынь, лақты, қуындь қараидь. Малдь кутjр җана тәрбиеlei җырjр айтатындарь:

— Вjз, Самҗанова Розадаи воламьз—деидь.

— Самҗанова Роза, кjm волақан?

— Роза Солтjстjк Қазақьстан овльсьннн Еңбексjлдер ауданындағы балалар уйнде тәрбиеленген. җастайнан балалар уйнде волақан, җас оқысь. Балалар уйнде җырjр, пионер ұйьтына кjрген. Өзjнн Qūrmet belgjsj ordenj бар.

— Ordendj қалаи алақан?

— Розаның қарауында: бес вұзав, он қои, бес еckj волақан. Роза малдарын җақсы қарақан, кыткен. Маның вәрj де куйлj волақан. Оқи-

dь da çaqсь oqьqan. Barьq savaqtan: „ot-
licno“—degen vaqa alqan. Camçanovanь
eьbegьj elьmьz vaqaladь. Partia men ykmet
oqan Qürmet velgьsj ordenьj verdь.

Balalardьñ Camçanova Rozadai volamьz
deitjnderьjñ sevevj—osь.

Kjlem.

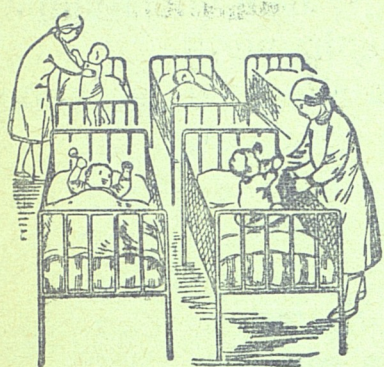
Köz aıьrmai көrkemdep,
Mənerledьm, tyr oidьm.
Uь Stalin suretьjñ
Kjlemge salьp gyl oidьm.
Çarьqьm, kьnьjñ—Stalin,
Əmьr verdьjñ, əsjrdьjñ,
Kjlemge ərnek oiular,
Sьzge çoldap otьrmьñ.
Kjlemmen qosa çanьmdai,
Əlenьm tьnda çьrlaqan,
Stalin—deidьj, Stalin!
Çerde, suda, var adam!

Iasli.

Qalalarda, аудандарда, өндjрjс орндарьнда,
kolhozдарда, sovhozдарда çana mekemeler
çanьnda — balalar iaslij көр. Iaslide balalardь
qaraidь, oinatadь çana çaqсь tərvieleidьj.

Kynde tənerten çumьscь, kolhozсь, qьzmet-
ker əielder balalarьñ iaslige aratьp veredьj.

Balalardь tərviəcjler kytjr aladь. Balalardь eñ aldьmen doktor qaraidь. Sonan son, vala-

lardь tərviəcjler qaita kijndjredj. Kjckentailarьn vjr vөлmege, ylkenderjn vjr vөлmege çailastьradь. Bөлmeler ylken. Bөлmenjn jcj çarьq çana taza. Iaslide balalarođa arnalqan tyrlj oincьqtar көр.

Өте ças balalardь tərviəcjler tamaqta- dьradь. Öz vetjmen tamaq çei alatьn valalar səskeде, tyste iaslidjn stolovoïьnan tamaqta- nadь.

Кеске çaқьn balalardьn analarь çүмьстан vosaidь. Yilerjne qaitarda iasliden balalarьn aladь. Ertenjne balalardь iaslige qaita әkeledj.

Ақ мақта.

Aialanqan aқ maқта,
Aқca qardai ylpjldep.
Macinaqđa varьp tьsedj,
Zьrlap tьroqan dyrsjldep.
Tyrlj tьstj çjr volad,
Aқca qardai aқ maқта.
Aқ maқtadan сьqadь,
Yske kier көр mata.

Ынтымақты воһндар.

I.

Balalar вақсаһ көр оинһьқтар саһьр алдһ. Оинһьқтардһң јснде тырлј-тырлјлерј вар. Онда: ҫалау да вар ҫана кырек, аероплан, өзј ҫү-зетјн пароход та вар.

Balalar оинһьққа қарай йнтылдһ. Алдһнем келген Сара өзј ҫүретјн пароходтһ ұстай алдһ. Балалардан вөлек сетке сьқтһ. Оңаса отьрдһ. Пароходтһң дөнгелегј аиналдһ да ҫырјр кеттј. Оһь балалар көрјр қызықтһ. Балалардһң вөрј соқан қарадһ.

Оинар ҫырген балалардһң вөрј Сараға келдј. Оһьң јснде Кылас:

— Кәне, Сара, пароходтһ yидјн тьһна ва-сьһһһһ ҫјвер. Вөрјмјз де көрейк—dedj.

Sara пароходтһ арқасыһа вјр қолыһмен ҫа-сьһьр:

— Буһ менјн пароходыһ!—dedj.

— ҫоқ, сенјкј емес, — вјздјкј — көптјкј!

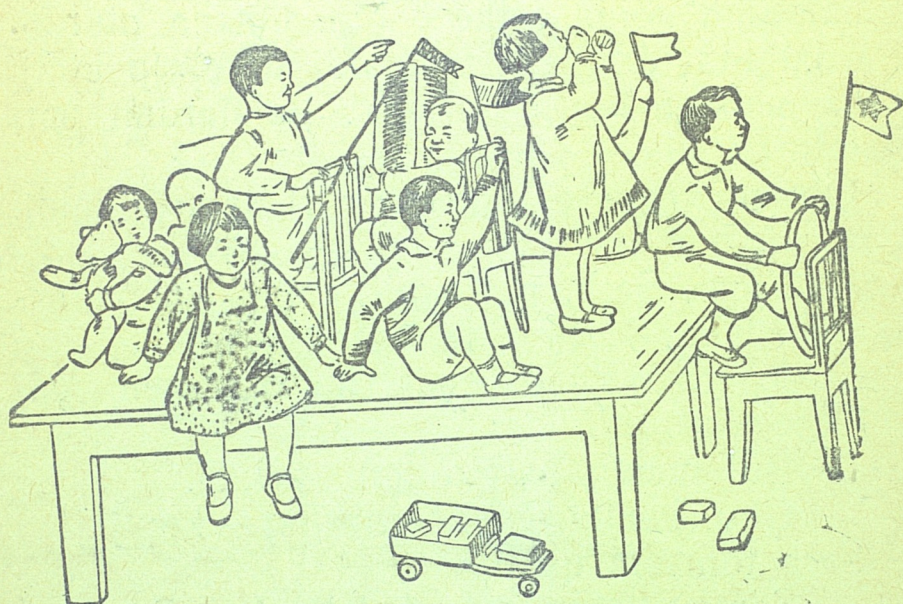
Sara tomsara қалдһ.

— Сараға тимөдер — dedj тәрвиесј. Пароход сонјкј ақ воһсьһ. Кылас: „Balalar, берј келјн-дер! Вјз васқа вјр оин оинайық“ — dedj.

II.

Sараның пароходы кјккентай, вјз улкен „Krasin“ пароходың ҫасаймыз — dedj тәрвиесј.

Balalar tez-tez yi jcn çıbırdı. Bəlmenjn ortasına yiken vjr stoldı qoidı. Onı paroxodtın denesj çasadı. Stoldın aldınqı çaq ystıne ornıdq qoidı. Onan paroxodtı çyrgzuge kyc veretjn macına çasadı. Stoldın ortasına karton qağazdan tırva ornattı. Paroxodtın ystıne kjckene ornıdqtar qoidı. Oqan balalar otırdı.

— Men kapitan! — al, matros kjm voladı — der aıqıladı Raqm.

— Men matros! Men matros!

— Men paroxodtın vasın ıstaimın.

Paroxodta otırqan balalar qızı çalaubn vılqar, ısqıtır: pyc-pyc-pyc... gu-gu... gyr-gyr... — ettj.

Paroxod çyrjр varadъ.

Bül js Saranъ öte qъzъqtъrdъ.

— Тоқта! Тоқта! — деп, аиқайладъ пароход-
тъң васында отъраң вала.

— Түрва аиқайламай түр, вjреуиң түрва во-
льндар! Түрвасыз, гудоксыз пароход çyrmeidj...

Cette түрөң Sara өзjн-өзj ұстай алмадъ.

— Мен... мен түрва волаиън!

— Tez, mjn, — dedj balalar. Sonan соң
түрвamen гудок бер.

Sara пароходқа çalma-çан mjndj de гудок
berdj: du-du-du... pъc-pъc... gu-gu... —
ettj.

Paroxod çyrjр varadъ.

Mjne, osъндаi вjрlesjр, эр uaqъtta da ытъ-
maqъть вольр oinaңdar! Ытъmaqpen oinaңан
oin öte qъzъq voladъ — деп, kyldj tәрвiesj —
apai.

Maqal:

Вjрлiк туvj береке,

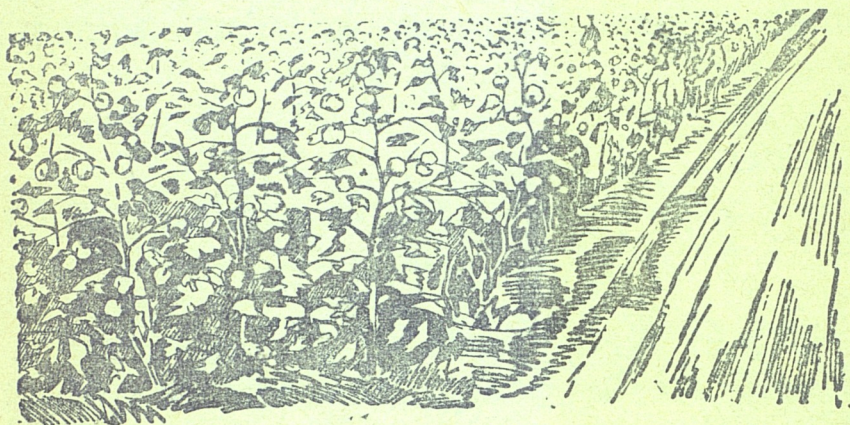
Кортjн, туvj мереке.

Maqta men mata.

Çazdъ kynj мен Maqta-Araloqa vardъm.
Nürľvek aqai Maqta-Aralda тұradъ. Ol agro-
nom вольр qъzmet jsteidj. Maqta-Aral sovхозъ

Ылаі мақта еgedj екен. Мақта egudj ығып көрген қоқ edjm.

Нүрлөбек ақай сұмысқа сьқты. Мен қасына erdjm. Мақта еккен çerге keldjk. Qoldaryнда ketpenj бар. adamdar толып сыр.

— Ақай, мыналар не қыр сыр? — dedjm.

— Мақтань савьқтар сыр, — dedj.

— Nege савьқтаидь? деп сұрадъм.

— Мақтаньң arasьна aram сөр сьқадь.

Ol maqtanь қаqsь өsjrmeidj. Sondьqtan aram сөртj сауыр tastaidь. Мақтаньң сьқыр тұрған çerjn vosatadь. Syitjp, tez-tez суарьп тұрадь — dedj.

II.

Мақта gyldenjp өстj. Gyldjn jckj қақы ар-рақ volьп тұр.

Нүрлөбек ақайдан сұрадъм:

— Мақтань қалай çinaидь?

— Мақтань астықтай ормаидь. Қолмен тередж — дедж.

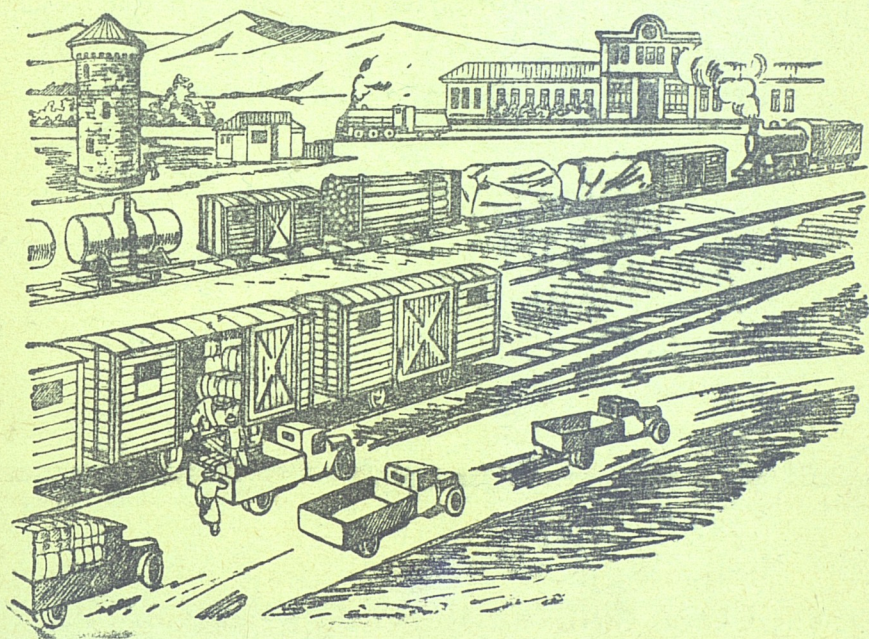
— Ыналоқан мақтань қайда апарадь? — деджм.

— Көр қылып ынаидь. Сонан соң автомобилге тейдј. Мақта тытетјн заводқа апарадь. Онда мақта тытјледј. Сонан соң рәлтоқа салатъндай мaida volадь.

III.

Нүрлөбек ақаймен фабрикке вадьм. Мақтadan mata тоқитън ыредј көрдјм.

— Матань қалай тоқидь? деджм.

— Мақтань әуелј әвден тазалаидь. Онан соң тытедј. Тытјлген мақтadan ып ијреді. Ијрилген ыпты станокқа қырадь. Содан mata тоқидь.

— Nemen toqıdъ?

— Fabriktıñ ırsıqtarъ da, stanoktarъ da macinamen ainaladъ.

— Matanъ qalai voıaidъ?

— Әuelj mata appaq voladъ. Onъ macinamen voıaidъ. Sosъn mәnerleidj,— dedj.

Bjr kynj koperativke mata keldj. Bәtima çengem 5 metr cыt aldъ. Ernst ekeumjzge kәilek tjgjp verdj.

Qbs.

Aq kijmdj denelj, aq saqaldъ
Soqьr, mьlqau tanьmas tjrj çandъ.
Ystj-vasъ aq qьrau, tysj suьq,
Basqan çerj sьqьrlar, keljp qaldъ.

Çylusъz ton.

Mekter qorasъnıñ jcjnde qardan çasaqan kjsj tūr. Onъ kәrjp:

— Ystjnde kijmj çoq qoi—dedj Quralai.

— Ton kigjzsek, çьlnar ma eken?—dedj, Quralaidıñ jnjsj Karl.

— Kәne, ton kigjzeijk!

— Qardan çasaqan kjsjnıñ ystjne balalar ton әkeljp kigjzдж. Özderj oınap kettj. Bjraz uaqьt өtken soñ, balalar keljp qaradъ. Kjsj әlj çьlnvaqan, müzdaı.

Bұл nege çьlnvaidъ? Ton kjsjnı çьltadъ qoi, dedj kjckene Karl.

— Ton kjsjnǝ ǝbǝtpaidǝ— dedǝ, kylǝp Roza.

— Ǟbǝtpasa, kjsǝler neǝe qatǝp qalmaidǝ?— dep sǝradǝ, vǝr vala.

— Tonǝǝ ǝzǝnde de ǝlu ǝoq. Ol tek ǝlu saqtaidǝ. Qardan ǝstegen kjsǝde ǝlu ǝoq, ne-sǝn saqtasǝn—dep, ǝauar verdǝ Roza.

Aqqala.

Aul aldǝ aqca qar,
Aqca qarda balalar,
Soǝpǝ ǝatǝr aqqala,
Bǝreuj ǝinek oǝbǝtǝ,
Bǝreuj esǝk qoǝbǝtǝ,
Ǟzderǝne saq qana.
Bǝrǝ inǝener, vǝrǝ ũsta,
Ǟalqauǝ ǝoq ǝǝmǝsqa.
Kǝp-kǝckene vor qana.
Bǝrǝ ǝkelip qar yǝp,
Bǝrǝ qardan qǝc qǝǝbǝr.
Kylǝsedǝ kylǝmdep,
„Bǝtǝreǝk!“ dep qana.

Ǟzǝm varatǝn voldǝm.

I.

Bǝz Karl Marks kǝcesǝnde tǝramǝz. Bǝzǝdn yiden balalar vaqcasǝ aǝs emes. Onda balalar kǝp.

Saǝǝra yc ǝasta. Aǝasǝ Nǝkǝcǝren kynde balalar vaqcasǝǝǝǝ ǝaǝǝǝǝn ǝtedǝ. Balalar vaq-

casъn kœrgende, Saqira çyrmei tûrр alady. Balalardyң oйнана qarap qъzyqady.

— Ара, мен осында қаламын, ойнаймын...

— Сен, әлж kјckenesјn, qараqым! Endјgј çыbь balalar vaqcasъna veremјn — dedј arasъ.

II.

Bіy Saqira balalar vaqcasъna vardy. Baq-cada oіnsъqtar kœp. Tœrbіesјler balalardy çaqсъ qaraidъ. Oinatady. Balalardyң denesјn сьnbъqtъradъ. Bіletedј. Baqcada suretter kœp. Suretten balalar: Lenin, Stalin atalarъn kœredј. Sœileidј. Sœileuge yirenedј.

Çапа çы çettј. Balalar vaqcasъnda iolka çasadъ. Iolkaqa Saqira da vardy. Saqira iolkada tœrbіesјsј yiretken œleндј:

— „Iolka, iolka quanamъz saqan vјz, Cattanamъz, сьrqtъr әn salamъz.

İolkamьzдь qorcar, oınar çyremjz,

Quanьsren öleң aıtır kylemjz...“ — der, çañımai көр balalar aldьnda aıtır сықты.

İolkadan qaitarda tərviесj Saqıraqa „Aiaz ata“ нь verdj. Saqıra tərviесjge qarar tьrdь da: „maqan bergen silьq ucjn, maqan bergen tərviе ucjn — Stalin atama raqmet!... dedj. Çürt qol çapalaqtadь.

Saqıra quanьr uijne keldj. Balalar vaqcasьnan aloqan silьqьn arasьna көсетjр: „ara, ara, balalar vaqcasьna özjm varatьn boldьm. Men endj mektepke varam, oqıмьn!...“ dedj. Oqan yı jcj volьr quandь. Saqıranьң әkelgen suretterjn көrdj.

Çaraidь, balam oqısьn!... — der, arasь Saqıranьң mandaıьnan syjр, vasьnan sipadь.

Maqal:

*Bala özjden ana çaqьsь,
Mektep көzden bala çaqьsь.*

Tyrksiv.

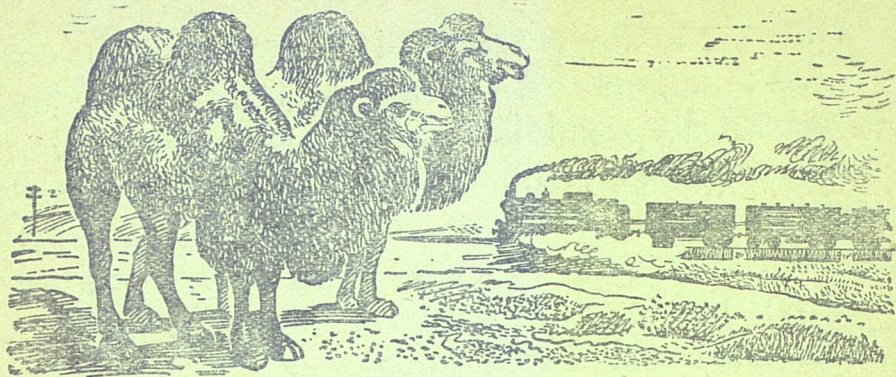
Taudь tıjр, tastь vüzьр,

Tamçylatьr accь ter.

Çan çyrmegen, çan vaspaqan.

Çan көrmegen tastь çer.

Qırdan asır, veldj vasır,
 Çoldı salıqan qandai er?
 Ol — qairattı, ol — qaçırıl,
 Qaitpas, qaisar çümbsker.

Çümbaq:

*Торталыр келе çатыр қара
 қаблан,*

*Ойлаған çерлеріне тынбай
 барған.*

*Аузынан қара көбжк бiрiç-
 -бiрiç сығыр,*

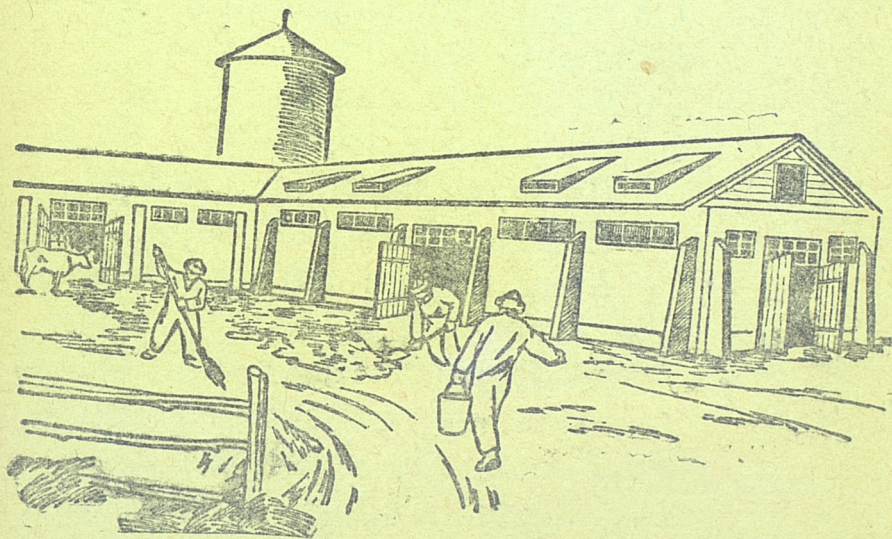
*Волдыр сарсамайтын сондай
 айман*
 (2010)

Темјрј.

Көрјкјлер көрјк васть,
От оіаньр, көзјп акть.
Қызы соққа темјр валқыр,
Ҷан-Ҷақына қызу састь.
Төс устјнде темјр Ҷатть,
Валоқасылар соқты қатть,
Темјр валоға тегеурјнј
Јstep вердј талаі затть.
Қолхозсылар келјр Ҷатть,
Керектерјн альр Ҷатть.
Тјрлјк тувј — вјрлјкте деп,
Вәрј риза воһр Ҷатть.

Мал қора.

Вјздјң колхоз вһл Ҷаңа қора салды. Ҷаңа
салоған қораның јсјне кјрсең, уі секјлдж. Қо-

раның тerezелері бар. Қораның ісі қарық. Қо-
раның төбесінен сықарып қойып тұрғасы бар.
Қораның сасық ауасын тартып әкетеді.

Қаңа қораның малға сөп салатын орнда-
ғы бар. Сөп салатын орндар қақсы жстелген.
Малға салып сөп алаққа тарталып қалмайды.

Таманың күйіп беріп, mezgijmen қарап
соң, мал да күйіп volady. Bızdın kolhozдың
барлық малы semjz. Sırlarы da syttj.

Lenin.

Kynsjzderge kyn voloqan,
Ser syzjne nır voloqan,
Ardaqty Lenin danycran.

Elmjzge qol bergen,
Eńbekcjge қол bergen,
Zamannyң erj arыстан.

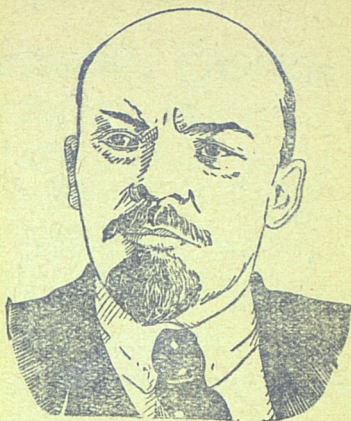
Ua, danycran savazym!
Ezjgendj tenedjn,
Milliondaqan qalqтын,
Syienjcy sen edjn.

Bırьнық kezde qor voloqan,
Eńbekcj qazaq elj edjm.
Menj de sen tenedjn.

Uль topqa jlesjp,
Aldьmda vascь Stalin,
Soңьnan erjp çeneldjm.

Auqattandy kolhozьm,
Baқытты voldьm, keneldjm.

Vladimir Ilic Lenin

I.

Büryan çümьscьlardьñ türmьsь öte nasar boldь. Fabrik - zavodtar, macina-saimandar vərj de bailardjkj boldь. Qaladaqь kapitalister de, auldaqь vailar da—vərj de eңbekcjlerdj çem qьldь.

Çümьstь көр jstetjр, eңbek aqьнь аз verdj. Patca ykmetj vailardь çaqtadь, eңbekcjlerdjñ müң-zarьñ тыңdamadь.

Syitjр, vüryan patca kezjnde eңbekcjlerge atar taң, sьojar kьp volmadь.

II.

Lenin çümьscьlardьñ sьp dosь boldь. Çümьscьlardь üimьdastьrdь. Çümьscьlaroqa patca ykmetjñ qūlatudьñ, kapitalisterdj qūrtudьñ çolьп yirettj.

Stalin, Molotov, Vorocilov, Kaganovic, Kalinin çoldastar Leninmen vjрге jstedj.

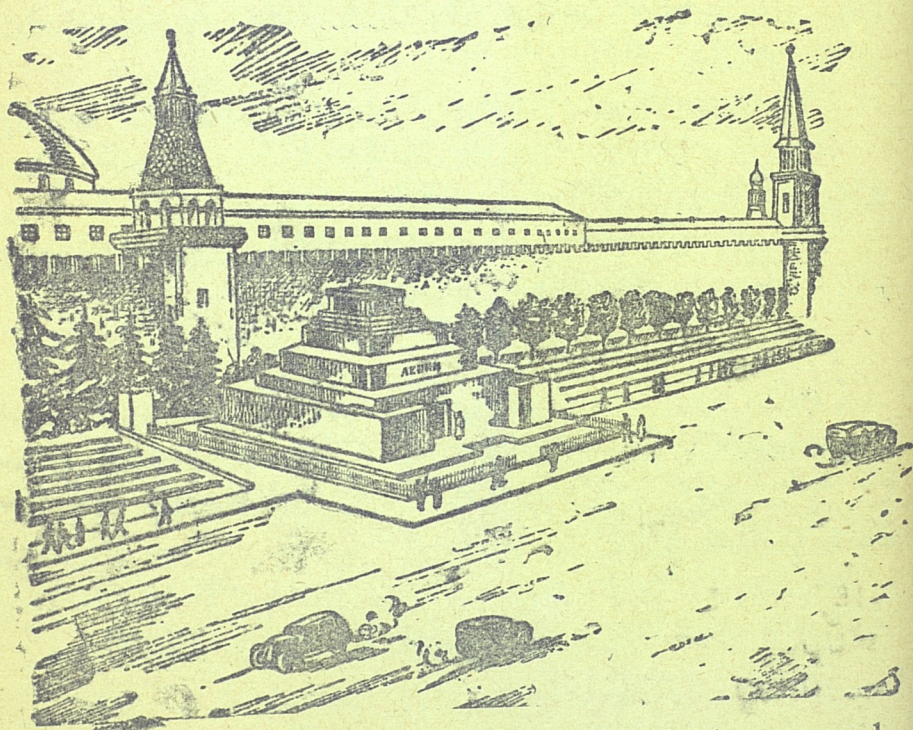
III.

Leninnjñ vasььoqьmen çümьscь-carualar 1917-çьль kapitalisterdj qūlatь. Çer-sudь, zavod-

fabrikterdj çumьscь men carualar öz qolьna aldь. Sovet ykmetjn ornattь. Bailer Sovet ykmetjne talai qarсыльq çasadь, talai dücrandьq jstedj.

Lenin bastaqan kommunist partiasь çumьscьlardь talai qıncсыльqtan aman өtkjzдж. Lenin Sovet ykmetjn ornatuqа, sovet ykmetjn nьoaituqа көр еңбек sьjrdj. Syitjр, çumьscь, еңбекcj carualardь ваqьтть түrmьсqa çetkьzдж.

21-ianvar, 1924-çьl.

Vladimir İlic Lenin 1924-çьlь, 21-ianvarda, Məskeu çanьndaqь Gorki degen derevnədə

qaitъs boldъ. Leninnjъ denesjn Məskeuge
əkeldj.

Kəce toloqan qalq.

Varlъqъ da ulъ danъcranmen qoctasuqъ
keledj. Lenindj çerlegende, vjzdjn eljmjzdegj
varlъq zavod çana fabrikterdjъ gudogъ aidoailadъ.

Bes minutqa deijn varlъq qozqalъs toqta-
dъ. Varlъq poibzdar, tramvailar, çaiiau kjsjler
orn-ornъnda tûrъp qaldъ. Varlъq çerde elektr
səndj.

Bes minut vykjl çer çyzj tьm-tьrъs boldъ.
Bes minut gudok tьnъmsъz aidoailap tûrdъ.
Lenin Məskeude Mavzoleige qoibldъ.

**Lenin əlgenmen onъn jsj, salъp
ketken çolъ məngj çasaidъ, əlmeidj.**

Lenin.

Lenin məngj çasaidъ,
Lenin eldjъn səzjnde.
Lenin tjrj əlgen çoq,
Lenin tarix çyzjnde.
Lenin tuъ nûrlъ tu,
Bəlenemjn nûrъna.
Lenin səzj çyrekte,
Çьrlaqaqanda çьrъmda.
Lenin mûxit okean,

Lenin ömjр сырақъ,
 Lenin tolqън салqъоан.
 Lenin gyldjн вақсаъ,
 Lenin gyldep ғыл сайн,
 Ҷасы нурън төgedj.
 Lenin ömjр quatъ,
 Төңкерjстjн ғырегj.

Iosif Vissarionovic Stalin.

Iosif Vissarionovic Stalindj vjlmeitjn adam Ҷоқ. Онъ выкjl el vjledj, онъ выкjl Ҷер Ҷызj vjledj.

**Stalin Ҷумъсъларън ва-
 lasъ.** Ol Ҷастайннан Ҷумъсъларъ
 лақа вольтъ, вайлақа, пат
 сақа қарсъ кyrestj. Ol кy-
 реске Ҷумъсъларъ - саруаларъ
 иймдастырды.

Патса укметj Stalindj
 талаi ret тырмеге Ҷаптъ.
 Stalin сонда да тaisalмады,
 оилақан ойнан қайтрады. Ең-
 векjлерге тендж әперjр, патсаъ,
 вайларды, қуртуқа көр кyc Ҷумсады.

II.

Stalin Leninnjn ең Ҷақън Ҷолдасъ,
 ең Ҷақъ-
 съл сәкjртj. Stalin Ҷолдасъ Совет
 укметjн ор-
 натуқа Leninмен вjрге Ҷумъсъларъ
 қол-

ma-qol bascylыq ettj. Stalin Qызы Armianь
aymdastыrdь. Olardь vaulьp, nyqajttь.

Stalinnjн bascylыqь arqasьnda SSSR eпbek-
cjlerj vaqьttь tьrmьsqa ьettj.

**Vjz Stalin zamanьnyн vaqьttь balalarь-
mьz.**

Stalindj ьrlaimьn.

ьyzge ьasьm ьetkence,
Өleңnen ұrьq seveijn.
Өlgenjmce өleңmen,
Stalindj ьrlaimьn.
Vjtelmese көmeijm;
Sөzdjn vərjn salmaqтар,
Asьldarьn tereijn.
Aitьp ьyrsjn кейngj,
ьas balalar— ұrpaqtар,
Stalindj teңeitjn,
Teңeu тауьp vereijn.

Qызы Armia.

23-fevral Qызы Armianьн qurьlqan kunj.
Vjzdjn Qызы Armiamьz sovet ykmetjn jckj-
tьsqь ьaudan qorqaidь.

Burьnoqь patca armiasь patca men vaiqa
qana qьzmet qьldь. ьumьscьlaroqa, carualar-
qa oq attь. Patca ykmetj soldattarьn oqьtra-

дь. Қараңғылықта вилжисиз ұстадь. Командирлері бай балаларынан boldь.

Вјздјн ҚЫЗЫ Армиатыздың командирлері ұымьсць-колхозць балаларь. ҚЫЗЫ әскерлер оқидь. Қақсытәрбиеленедј. Қлүварь, оқу уилері бар.

Олар көрсілік ұымьсына қатынасьр отьрадь.

Армия қатарындақы әр ұлттың балаларь—вјр кјсјнјң баласындаі ұымьдасыр отьгьр, отан қорқау мјндеттерјн атқарадь.

Секарада.

Петр Сомов деген пионер тоқайда атқұлақ теріп сырды. Вјр уақытта ақас арасынан сықыр, Сомовтың қасына вјреу келдј. Ол Сомовты сөзге алдандырды, оны-мұны сұрай бастады. Сомовқа көмпіт бердј. Әрј-берјден соң Сомовтан—қалақы апаратын қол қайсы?—деп сұрады. Бұл—қасығынър, вјздјң секарақы өтір келе қатқан сріон екен. Сомов оны сеze қойды да, „қол анау“ деп секарақы әскерлерге апаратын қолды көрсетті.

Ол адам ес нәрсе айтқан қоқ. Сомовтың көрсеткен қолына тусты де қыре бердј. Сыитыр,

əlgj adam əskerlerge kelgenjn özj de vjlmei qaldь.

QЪZY əskerler ol adamь ŷstap aldь.

Klim Vorocilov.

Çauqa çerjn vermegen,
Tigenge qъьc sermegen,
Qarsь kelgen dŷcpanьь,
Cъььь qŷrlь kœrmegen.
At mjnbegen çaratpai,
Əskerj temjr volattai,
Çenjludj vjlmegen,
Vorocilov vatъььь.

**Vjzdjn QЪZY Armia kycьj.
Otanъььzьь qoroçauqa
varъьq eъvekьjler daъьь.**

Paracut.

(BJR KOMSOMOLDЫŇ ƏŇGJMESJ).

Aeroplannan paracutpen tysudj qъььq kœrdjm. Mek-tepte oqъь çyrgen kezjmde aspanda çŷldьzdaı aqъь kele çatqan adamdardь ta-lai kœretjnmjn. Ol, çerge tyskence qarap tŷra-

тѢПВЪЗ. Вѣр кунѣ мектептѣн џаньнан парачутпен секѣретѣн вѣкѣтеу орн ѣстелѣѣ. Балалар „секѣремѣз, секѣремѣз“, десѣр џаньньсѣр џыр. Вѣк орн ѣстелѣр вѣттѣ. џасьна џиналдѣѣ.

— Кѣне, кѣм тѣседѣ?—дедѣ.

Балалар вѣр-вѣрѣне џарадѣ. Вѣр кезде Оспан деген вала, мен тѣсемѣн дер џулсьнѣр, вѣкѣке сѣџтѣ. Сѣџѣр вѣраз џарап тѣрдѣ да парачуттѣн велвеулерѣн вѣньнѣр, кѣзѣн џѣмѣр тѣрѣр секѣрѣр келѣр кеттѣ.

Аџьрѣн џана џерге тѣстѣ.

џорџтѣн ва? дер сѣрадѣѣ.

— џоџ, дер васьн саѣџадѣ.

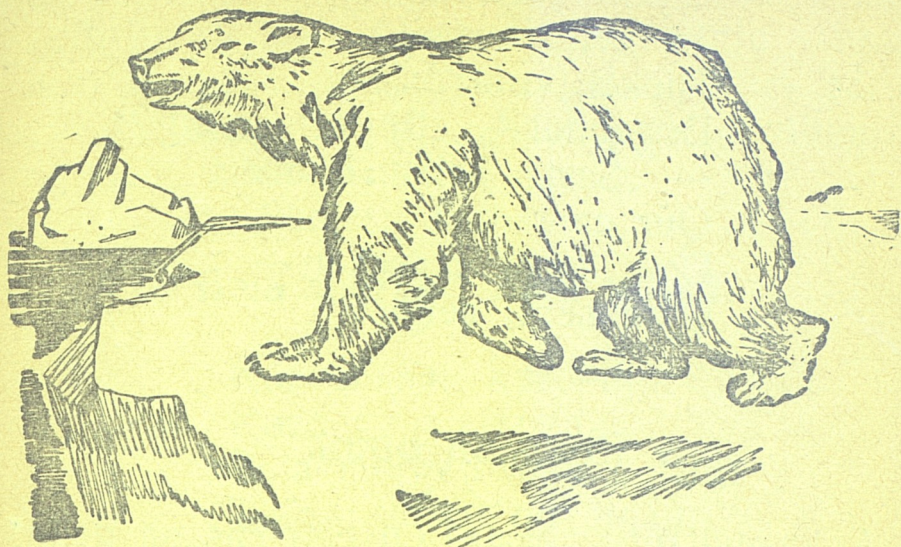
Сѣдар тѣра алмадѣм, мен де секѣремѣн дер вѣкѣке сѣџтѣм. Оѣьма еџџандаѣ џорџньсѣ келмедѣ. Мен де парачут вѣѣѣнен џароџѣр тѣстѣм. Ес џерѣм ауьрѣан џоџ.

Кѣзѣр парачуттан тѣсу ѣдѣсѣн ѣренѣр џырмѣн.

Аџ аѣу.

Солтѣстѣк џаџта, алѣста Мѣз тенѣз вар. Оѣ џаџта џьс тѣм ѣзаџ воладѣ. Солтѣстѣк џаџта екѣ аѣдаѣ џана џаз воладѣ. Сонан сон ѣаџѣ џьс тѣседѣ. Мѣз тенѣздѣн ветѣ сеннен арѣлмаѣдѣ. юѣдеѣ-ѣдеѣ сѣндер соџџанда, пароходтѣ аудаѣрѣр тастаѣдѣ. Іа вѣрден ваѣѣрѣр џѣвередѣ.

Мѣз тенѣзде аџ аѣу џыредѣ. Сеннѣн џаџа-сьнда, оѣ џѣмьлдамаѣ џаѣѣр аладѣ. Сен џызе вередѣ. ѐзѣ арѣпаџ волѣан сон сѣдаџѣ ваѣѣѣ-

tar aq aiudь vaiqamaidь. Aq aiu valьqtь aq-
dьp çatadь. Valьq kørjngen mezgjlde, aq aiu
suoqa syngjр ketedj. Bjazdan soң ylken va-
lьqtardь auzьna tјstep, müzdьң ystјne alьp
sьoьp, çeidj.

Мьсьq pen et.

Qarnь acqan vјr mьсьq
Çel vauqa çaiqan et kørdj.
Qaitkenmenen tьrьсьp,
Alьp çeudj ep kørdj.
Çyk ystјne sьqtь da
Etke qarai sekјrdj.
Aila ettj, әl vјttj...
Ala almadь. өkjndj.

Bikkke çetpei øresj,
Jcǝ kyijp terledj.
Sjlekeij cıvırdı —
Degendei — „ettj çer me edj?“ ...
— „Sasıp ketken et eken,
Qır carcadım nesjne!“
Dedj daqı mıseken —
Çyre berdj betjne.

Rozanın oquı.

Roza bıl toqız çasta. Ol çetj çasna deijn balalar vaqcasında tərbielendj. Balalar vaqcasında 3 çıl boldı.

Roza oğs, qazaq tılındegj var ərpterdj balalar vaqcasında çyrgende yirenjı alqan. Ötken çıl oqı bastadı. Osı künj, ol Alma-Atadaqı 12-sandı mektepte oqıdı. Bıl Roza ekjncj klasta oqır çyr.

Roza oquğa var ıqlasın sala oqıdı. Mektepte oqıqandarın yide kynde pısqıtaıdı. Dəpterlerj taza. Jstegen jsterj çinaqtı. Ec uaqıtta savaqtan qalmaidı.

Roza uaqıtın dem aladı. Taza auada oınaıdı. Yide mamasına kömektesedj. Dykennən nan, syt əkeledj.

Roza mektepte de tərtijti. Mektep balalarını vas qosqan çılınan qalmaidı. Qoqam çımın çaqı atqaradı. Savaqın öte çaqı

oqıdъ. Bытыр vjrjncj klastъ varıbъq savaqtardan „otlicno“ vjtjrjр, Lenin, Stalin suretjn saloan maqtau qaoqaz aldъ. Bııı oqudъn vjrjncj çartъ çыbъn „otlicno“ vjtjrdj. „Savaqъmdъ, otlicno“ oqımbъn, deidj ol.

Bala mergen men volam.

Köz ücъnan kездеitjn,
Közdegenj ketpeitjn,
Bala mergen men volam!
Toloqai-toloqai oq atqan,
Atqan oqъn dël atqan,
Bala mergen men volam!
Qalq çaubъn atatъn,
Atqan çaub qatatъn,
Bala mergen men volam!

Otlicnik.

Maqac qaittъ savaqtan,
Ekj vetj qъzarъp.
Aıbr, ücъp çyregj,
Çainaң qaoqъp quapъp.

Çettj yijne asъoqъp,
Qıcaqtadъ anasъn,
„Otlicnik“ boldъm — dep
Aittъ aloan vaqasъn.

Ana sonda qanır,
Dedj — „otlicno ыqı vol!“,
Arpaqım — der, aialar,
Syidj qısr valasın.

„Krasin“ paroxodı.

Ertai kıtabın aldı. Jcındegj suretterjn qaradı. Suretterdjı astına çazıandarın oqımaq boldı. Bjr kezde müzda tırqan paroxodı kerdj.

— Əke, mına paroxodı qara! Müzda qalayı tır? dedj.

— Paroxod suda da çyredj. Müzde çarır ta çyredj — dedj əkesj.

Ertai taq qaldı. Anıq vılgısj keldj. Bjr kezde paroxodtaqı çazudı kerdj.

— Mınau ne degen çazu? — der əkesjne kersetj.

— Bıl „Krasin“ degen paroxod. Mına çazu sonıq atı.

— Kjkene sularda da çyre ala ma?

— Çoq, bıl sıaqtı ylken paroxodtar tenjzde çyredj. Tenjz qıstı kınj qatadı. Onda çai suda çyretjn paroxod çyre almaıdı. Müzde çarır çyru ucjn vasqa paroxod voladı. Sonıq bjrj osı „Krasin“ paroxodı.

Ertai əkesjnen taqı sıradı:

— Bıl qaida ketjr varadı?

— Bıl paroxodın astındaqı çazu osı

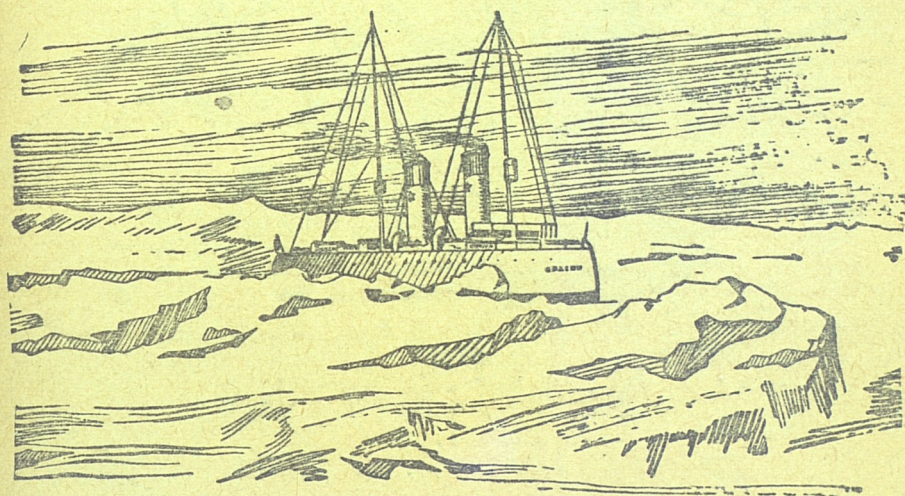
paroxodtın qaida vara çatqanın, onın ne jstegenin aitadı — dedj.

— Ol qandai js jstegen, qaida varoan?

— Bırın soltystjktj zertteucjler voloan. Olar diriçavl degen әuede ұсатын кемemen ұсқан. Soltystjk қақта ұсу қиын voloan. Diriçavl voranoja йсраoan. Boranda ұса алмай diriçavl құлаoan. Құлаoan адамдар: „Bjz apatqa ұсрады, çәдем berjңder!“ — деп әр қаққа radiomen қавар берген. Sol адамдарды jздеuge Совет eljnen осы „Krasin“ paroxodı сықты.

— Adamdardь тарть ма?

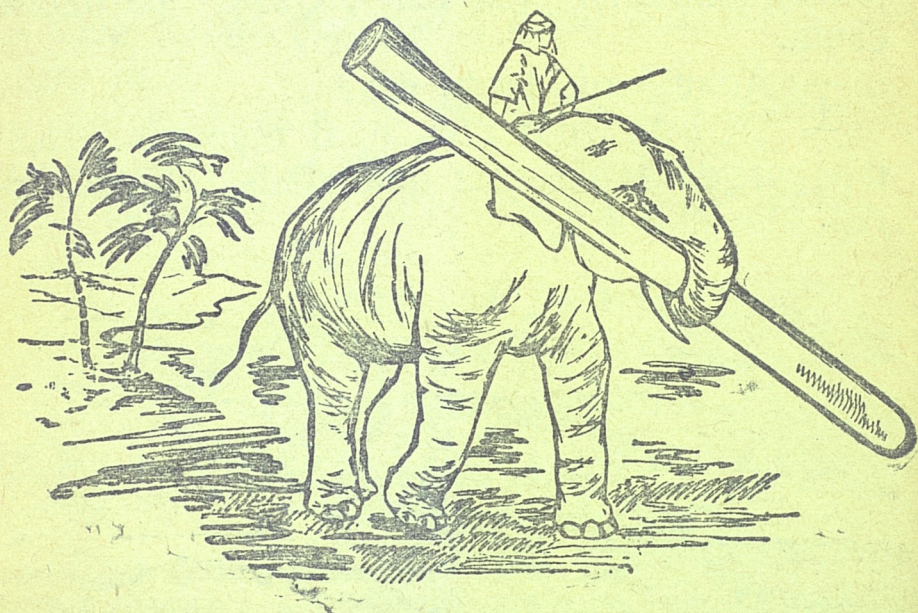
— „Krasin“ njң солы оңай volмады. Алыстар çyрген сайын муз қалыңдады. Музды çагыр өту қиын volды.

Paroxodtın ystjnde aeroplan var edj. Bjr çerde paroxod toqtady. Alqa aeroplандь ұсырды.

Ўсқътар јзdedj. Вјr kezde qarda çatqan adamdъ kerdj. Оlar ъlj tјrj eken. Aeroplannan tamaq tastadъ. Ўсқътар „Krasin“ paroxodъna radio-men qavar verdj. „Krasin“ paroxodъ aeroplannъd sјltegen ҫaоqъna keldj. Adamdadъ mјngјzјr alddъ.

Sytјr, Sovet eljnјd „Krasin“ paroxodъ erlj k јstedj. Sovet ўсқътаръ vatъrlyq ҫasadъ. Dirisavldan qūlaqandarоqа kѳr ҫardem ettj. Оlar ъljmnen aman qaldъ.

Pjl.

I.

Pjl ыssъ ҫaqtъd тоqailaryнда ҫyredj. Pjl degen ylken ҫanuar. Adam pјldj qolqа yiretedj. ҫumъsqa paidalanadъ.

Pjl adamoqa kør paida keltjredj. Pjlge aubz syk artuqa da volady. Pjl tumsyqymen ylken terekty qoragyp ala alady. Pjl sol tumsyqymen çuan vorenenj koterjp æketedj. Pjldjn tjsterj appaq, çana qymvat volady. Pjl ças aqactyn çapraqyn çana tyrlj dæmdj çemjsterdj çeidj. Çerde çatqan kjckene nærsenj de üzyn tumsyqymen or-onai alyp çeidj.

Çolvarys.

Ëssy çaqtyñ toqaiyndy çolvarys çyredj. Çolvarys maldyn, aqnyñ etjn çeidj. Qolyna tysse kjsjnj de çep qoiady.

Çolvarys öte kuctj volady. Tyrlj mäsyo tæ-

rjz dj voladъ. Çolvarъs mъsъq siaqtъ qarqıdъ.
Çolvarъs qalıñ qamъstıñ arasъnda da çyredj.
Añsılar çolvarъstъ qamъstıñ tасasъmen varъp
atadъ. Çaqъn keljр qalsa çolvarъs kjsjge capıdъ.

Ol capъsıqanda kjsjnı vjrçolata alъp tysedj.
Çolvarъstъ aulau öte qaurtъ çana qıbn. Vjraq,
añsılar çolvarъstъ atъp, keide ūrъp çıoıp ta
ala veredj.

Kyn ūzara bastadъ.

Kynnıñ ūzara bastoıandıoıъ belgj vere vas-
tadъ. Kyn çoıqarъ köterjлp, tövege kele bastasa,
kynnıñ çыluъ arta bastaidъ.

Kyn vjrte-vjrte ūzara veredj. Qъs bastalqan
kezde tyn ūzara veretjn edj. Endj, kyn saıbn
kyn ūzara bastadъ. Kyn vŭrъnıoıъsъnan erterek
çıoıadъ. Kecjrek vatadъ.

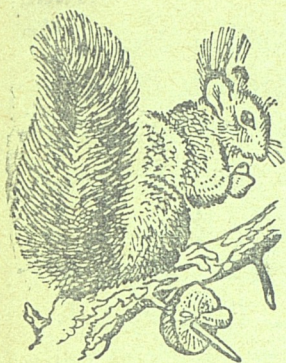
Marttıñ 21 de kyn men tyn teneldj. Bŭl
kynı kynnıñ de ūzaqtıoıъ 12 saıat, tynnıñ
de ūzaqtıoıъ 12 saıat boldъ. Mŭnan vılai
tyn qъsqara veredj.

Tıbnıñ qъsqъ ömjрj.

Tıbn toıqailarda çyredj. Әsrese, tıbn qara-
qailъ çerde көр voladъ. Tıbn sanrauqılaq
siaqtъ cөptermen, çanoıaq siaqtъ çemjster-
men tamaqtanadъ.

Tıbn, kyn vŭrъn qъsqa daıbnadaladъ. Sanrau-

qūlaqtardın ƣaqsyların taıyr aladı. Onı qaraqaidın quraqan vıtaqtarına jlır keptjredj.

Ƣaıraq pjsjsjmen onın jcjndegj eı ƣaqsyların, pjskenderjn tasi vastaidı. Onı aqactın quısyna tıqır qoiadı. Tıındar, keide ƣaıraqtı tırt, ves kiloqa deijn ƣinaidı.

Keıvr ƣıldar ƣaıraq, sanrauqūlaqtardın ınjmj az voladı. Ondai ƣıldar tıındar yirencjktj toqaiın tastaidı.

Basqa toqaiı ƣaıraqa ketedj. Ƣemjsj mol ƣerdj jzdeidj. Qaharlı qıstı qalai ıtkjzudjn ƣaıqaiın qarastıradı.

Ƣazoıtır

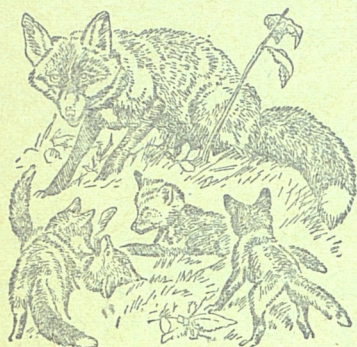
Qoi qozdar, tyie vozdar, qorada cu,
Qūspenen, kōvelekpen, saida du-du,
Maıısr gyl men aqac qaraqanda,
Bıraıdar, sıvdyr qaqır, aqadı su.

Kijner ƣazoı ƣaqsı qız-keljncek,
İı verer ƣer ƣyzjne gyl vıicecek,
Sairasa qırda torqai, saida vılvıı,
Tastaı ynjn qosar vaiıvz, kōkek.

Tylkj.

Toqaidın arasındaqı vjr asıq ƣerde tylkjnjn 3—4 kycjgı ƣattı. Olar kyn cıaıta vjrj-

men-vırj oınap çattı. Bır kezde, qılaqtarına
bır sabbıs estıldı. Qorqqandarınan olar jıne
kırjı ketjı.

Beker qorqqan eken. Ol
kelgen kycjkerdjı ene-
sj eken. Enesjnjı auzın-
da tıstegen taııoı var.
Aqırın vasır qana jıne
çaqındadı. Enesjnjı kel-
genjı vıljı, tylkjnjı ky-
cjkerjı jınen çygırjı sçq-
tı. Enesjnjı auzında oı

taııoıtı çan-çaqınan tartqılap çılmalar çatır.
Enesj oıan qocamettenjı qarap tır.

Tylkjnjı kycjkerjı östı. Endj özderj tamaq
tavıoıa kırjstı. Anası olardı tıçqan, tıın,
qoıan alıoıa vaııdı. Kycjkerjı özjmen
ertjı çırjı yırettı.

Oı balalar, balalar!

Oı balalar, balalar!
Çarqıraoıan çaz keptı.
Bıjkke ısr sçıldır,
Boz toroıaılar ändettı.

Oı balalar, balalar!
Çarqıraoıan çaz keptı
Çır-çır etjı traktor,
Egjstjktj sändj ettı.

Oi balalar, balalar!
Çarqъraoqan çaz keptj.
Çerjn aidaр, çetjltjр,
Kолхоzсылар дән septj.

Oi balalar, balalar!
Çarqъraoqan çaz keptj,
Oida egjncj, qъrda mal,
Bar aimaqtъ sәndj ettj.

Egjske daıьndьq.

Mart aıь tudь. Kyn çыli bastadь. Kyndjz kyn çerdj qъzдыradь. Qar erj dj. Yidjñ төbe-sjndegj qar erjр, çerge aqtъ. Sonda da kecke qarai salqъn tartьр, kyn suıdь. Kyndjzgj erjgen qar suь kecke qatadь. Yidjñ satьrьnan tamсылаoqan su symvjlenjр qatadь. Ertenjne kyn taqъ qъzьр, qatqan symvj mұzды erjtken-ce aсыoqadь.

Kөkteм boldь. Kолхоzdarda egjske daıьndьq jsj vıьrьnoqьdan da kyceıdj. Osь kezde kolхоzсылар macına-saimandarьn әzjrledj. Tұqьmdarьn dәrjledj. Egjske daıьn tır. Qar ketjsjmen aq, brigadalar qostaньр dalaoqa сыoqadь, egjn saladь.

Seң aqtъ.

Bjz Qъзы-Orda qalasьnda tıramьz. Сыr-Daria özeñj Qъзы-Ordanьң çaньnan aqьр

өtedj. Kyzdj kynj çana çazоѳtūr̄gm dariada seң çyredj. Bız oqıtın mektep dariаѳа çaqьп çerde edj. Savaqtan сьqтьq. Daria çaqqa qarasaq, çardьң çaqasьnda çьььrlaqtan adamdar tūr. Marat pen Feliks: „seң çyrgen сьoqar“ — dedj. Bərjmjz de çygjrumen dariаѳа vardьq. Sender aqьp varadь.

Senññ aqub өte qьзьq. Bjr kjckene seң cettelj toqtap tūrqtan mұzоѳа tjreljp qaldь. Ar çaqьnan bjr çalpaq seң keldj. Kjckene seңdj qaqьp kettj. Kjckene seң qasьndaqь mұz-dьң ystjne сьoqьp kettj.

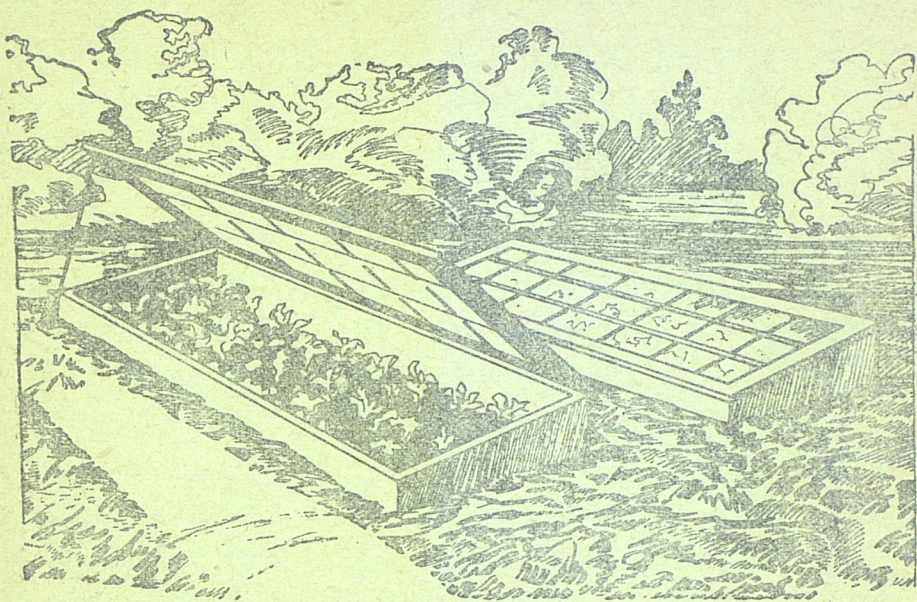
Qaisььjr sender tyijsjp ketkende, mұзь ygjлp, arpaq volьp, yske сьoqьp qaladь. Senññ aqqanьna qarap bjr az tārđq ta yige qaitтьq.

Kөktetkjc.

Mektep qorasьньң alaңьnda vaqса var. Çazоѳtūr̄gm qar eri bastaqtanda, vaqсаѳа varьp көktetkjc jstedjk. Sapar atam çerdj төrt vūr̄ctap ainaldьra qorcadь da, ystjne tereze sekjldj әinektj qaqpаq çaptь.

Kөktetkjc jstegende çerjn kyrekpen oьp vosattь. Fauzia men Marat сьlapсьнmen kyl әkeldj. Онь topraqqa aralastьrьp tegjstedj.

Kөktetkjcке Sapar atam pomidor, qar, çua ektj. Kyndjz көktetkjetñ jçj çььnadь. Kecke

qarai suьq almasьn dep, qaqraqtьn vetjne сөр tastaimьz.

„Baqса egьr qoidьq“ desek, Avlai nanvaidь. „Qar ketpei сатьr baqса egetьn ve edj“ — deidj, ol.

Bьr kьnj kecke demaьsqa сьqtьq. Avlai-dь ertьr vaгьr kөktetkьctь qaradьq. Pomidor kөkter gyldeuge сaqьndap qalьrtь.

Berdennjн brigadasь.

Bьzdjн kolhozda сetь brigada var. Әr brigadanьn jsteitьn сumьsь әrtьrlj. Bьr brigada egьs сumьsьnda voladь. Bьr brigada mal caruasьn qaraidь. Bьr brigada сөр сinauqа varadь. Bьr brigada qustardь qaraidь, taqь

sondai ğımьstar da voladь. Ər brigada ɵzj-nj ğımьsьna җauartь. Brigada mycelerj vjrnen-vjrij qalqьsь kelmeidj. Brigadalar ğımьstь ekpjndj jsteidj. Sol brigadanь vjrijnde Berden aqai jsteidj.

Bjzdjњ Berden aqai ycjncj brigadanь brigadirj volьp jsteidj. Berden aqaidьњ brigadasьnda viьl vjrij kyn de ğımьs toqtaoan җoq. Brigadalarдьњ ğımьs kynj esepteldj. Bjzdjњ brigadanьњ eњbek kynj vasqa brigadalarдан artьq voldь. Bьl brigada ekpjndj brigada volьp ataldь.

Kolhozдьњ җalpь җinalьsьnda ğımьstь kɵp җana җaqсь jstegen brigadaoja vəige berdj. Ğımьstь kɵp җana җaqсь jstegen brigada vizdjњ brigada volьp сьqtь. Bjzdjњ brigadaoja qьzьl tu verjldj. Berden aqaidьњ ɵzjne silьqqa vjrij patefon berdj.

Lenin ordenj.

Kərijm oqu җasьna җettj. Ol oqьp җyr. Kəzjrij vjrijncj klasta oqidь. Oqьqalь savaqtan qalqan emes.

Kərijmijњ əkesj oqьtusь. Ol Alma-Atadaqь kommunister mektevjnde oqьtadь.

Kərijmijњ əkesj kijne bastadь. Onьњ qasьnda tьrəqan Kərijm əkesjnen:

— Qaida varasьn?—dep, sьradь.

— Mekterke җibьsqa varamьn.

— Onda ne voladъ?

— Әuelj җылыс voladъ. Җылыс артынан кино voladъ.

— Әке, җылысқа менj ег-
тjр апарасын ва?

— Ertengj savaqъндъ da-
iarlaqan, pъsъqtaqan bolsan,
aparaын.

— Savaqtan kelgen son
tamaq jctjm. Tamaqtan son
dem aldъm. Bъraz җатыртъ-
ныqъtm. Sonan son savaqъm-
дъ pъsъqtadъm.

— Kәne, kәrsetcъ?

— Mъne, kәr деп, Kәrjm әkesjне varыq
dәpterlerjн kәrsettj.

Әkesj Kәrjmнjн dәpterlerjн kәrdj. Kәrjm-
нjн dәpterlerj vыloqаныс emes, taza. Kyndeljk
savaqtъ ret-retjmen kәrkemдеp, әdemjlep
җазыр qоыртъ. Qарындас, qalam rezinkalarъ
da orn-ornында тұr. Bygъngj savaqън da
җаqsылар pъsъqtартъ. Oqъoqan savaqън әkesj-
не aitъp berdj.

— Җараидъ. Savaqъндъ pъsъqtaqan ekensjн.
Әneugj aitqанымдъ орндаqan ekensjн. Sa-
ваqъндъ җаqsъ oqъ. Dәpterlerjндj mұnan da
taza ұsta. Savaqъндъ kynde pъsъqtар җыр.
Таоqъ da bъr kynj dәpterlerjндj kәremjн—деp,
әkesj dәpterlerjн Kәrjmге җинаp berdj.

— Җыр, Kәrjm dedj әkesj.

— Kərijm çaraidь деп, kijndj de əkesjmen vjrge çıylьsqa kettj. Mektepke çettj. Klubqa kjrdj. Əkesjmen ekeuj aldyňoь qatardan orn aldy. Kərijm çan-çaqьna qarap oьyrdь. Kərijmnen vasqa da valalar kelgen eken. Olardy kərdj. Vjr kezde qasьnda oьyrgan vjr kjsjnь omrauьna kəzj tystj. Omrauьna taqqan znagь qьp-qьzьl vor, çarqьrap tьr. Çalma-çan əkesjn tyrtj:

— Anau kjsjnь omrauьndaoь çarqьrap tьrəan ne?

Ol, Lenin ordenj.

Ol kjsj kjm?

— Student: Mamvetov Əmze çoldas. Osь mektepte oьp çyrgenjne ekj çьldai voldь. Endj, vjr-ekj çьlda vjtjredj.

— Mamvetov aqaiəa ordendj kjm bergen?

— Partia men ykmet bergen.

— Ne ycjn bergen?

— Mamvetov oqudan vьrьn Qaraqandь ovьsьnda voləan. Ol ovьsta Beinetqor audanь var. Sol audandaoь aldyňoь qatarь kolhozdyň predsedatelj voləan.

Ol kolhozdyň çymьsьn çaqсь jstegen. Kolhozdyň egjs planьn artьoьmen oьyndaəan. Egjnnьn ənjmdjlgjnartьruəa kəp eьvek etken. Sol erljk eьbegj ycjn, ol nagradda Lenin ordenjn aləan—deп, əkesj valasьna tysjndjrdj.

Qonrau voldь. Çıylьs bastaldь. Vjr kjsj baiandama çasadь. Baiandama oqu turalь

boldь. Çııls qızьqı boldь. Çııls vıttj. Kıno bastaldь. Kınodan son Kərjm əkesjmen yijne qaittь.

Sotsialistjk mylk.

Çazqьturoqь mezgjl edj. Egjs uaqtь çaqьn. Endj, egjske sьqamьz—dep, kolhozсьlar asь-qьp çyr. Kolhoz tıqьmdarьn tazaladь. Onь dərjlep kletke qııdь. Qlazizdj oqan kyzetke qoidь. Kolhozdьn çaularь vai-kulaktar qaldь-

qь sol tıqьmdь ırlamaq boldь. Kolhozdьn egjnje vøget çasauqa tьrьstь. Bjaq, Qlaziz klet çanьnan vjr minut ketpeidj. Qlaziz tjrj turoqanda, tıqьmdь ırlatar emes.

— Мунъ қайтемъж?—деп, ўрылар көп оиласть.

— Қазиздн уйне өрт салайқ. Сонда ол сараидъ тастайдъ да уйне сүгъредж. Сол kezde тўқьмоға қол салайқ—деп, ўрылар иәдеlestj.

Қазиз кызette. Қараңоғь тyn. Аул тьр-тьнъс.

Вjr kezde аиқай сьқть. Тynгj өрттjn сәule-
sj аиналань сарьқ қьлдъ.

— Сүгъjr, Қазиз, уйjn өртенjr сатьr!—dedj
вjreuler.

Қазиз орньнан қозқалмадь. Ол колхоздн
sotsialistjk mylkjn қорқандъ ең zor мjnде-
tjm — деп, вjldj.

Қазиздн erлгj арқасьнда колхоздн sot-
sialistjk mylkj аман қалдь. Қазизге колхоз
алқьс аитть. Қазиздн өртенген уйjnн орньна
саңа yi сальр верdj.

Сүмбақ:

Салт - сүлт etedj.

Салмар сүтадь.

(720)

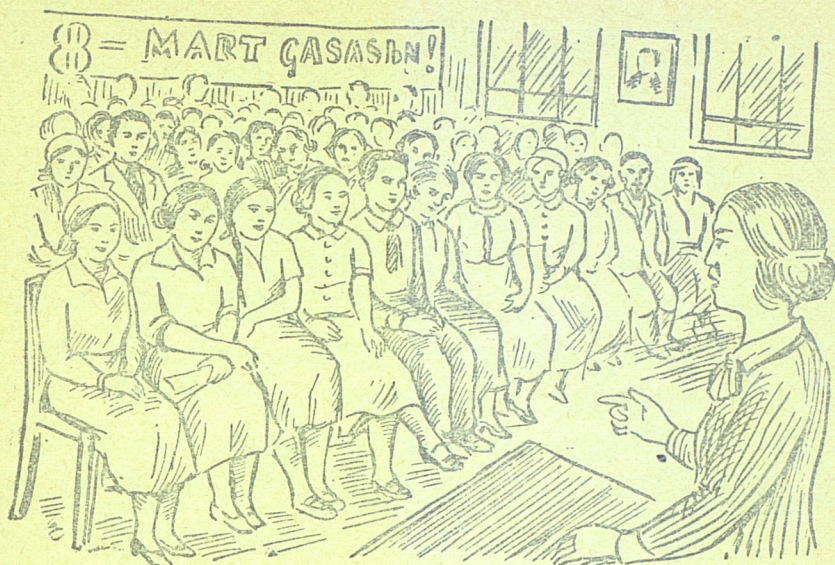
8-mart kynj.

Қалендарға көз сальр,

Кyledj арагь вjr kynj.

Byгjn, қьзьм, meiramdaимьн

Segjzjncj mart kynj.

8-mart—Əiəder kynj.

8-marttə bykjł çer çyzj əiəderj vjr ūranmen meiramdap ətəkjzedj. Bjdjn otanyməzda erkəndjkte, tənədjkte çyrge əiəderzər quanəbren çyrj meiramdaidə. Al, kapitalist eljndegj əiəder kyndjkte, qūldəqta azap kərj çyrj meiramdaidə. Bjrəq, varləq çer çyzj əiəderjnjn tjləgj vjr. Ol—əiel vostandəqə, tən pravəlb volu.

Bjz Oktəvr çastarə.

Eskljktjn qūrbərn,
 Qūrbmdai tozoqan ejrjgjn,
 Talqandaqan, çoq qəloqan
 Bjz Oktəvr çastarə.

Bjlekte kycj qainaqan,
 Kyndei kyljp çainaqan,
 Cattьq kernep sairaqan,
 Bjz Oktəvr çastarь.
 Çaңa zaңdь qoloqa aloqan,
 Teң volьp ermen pravam,
 Sailanatьn, sailaitьn
 Bjz Oktəvr çastarь.
 Quanьсть өmjrij
 Tьrmьсь var көңldj,
 Stalinnjn ұpraqь,
 Bjz Oktəvr çastarь.

Оңоарваева Saliqa.

I.

Bjz Alma-Ata обльсь, Qoqalь ауданьнда
 тұрамьз. Ауданьмызда et-syt malь sovхозь
 var. Ol sovхозь Kirov sovхозь dep ataidь.

Bjr kynj menj Bolat aqai sovхозqa ertjp
 apardь. Bjz sovхозь араладьq.

Sovхозьн клубьн көрдjk. Macina-saiman-
 dar qoiatьn çerjn de көрдjk. Traktorlar, kom-
 baindar qatar-qatar tьzjlp тұr. Bolat aqai
 macinalardь көsettj. Оньмен ne jsteitjnjn
 tysjndjrdj. Kolhozqa çərdem veretjnjn de aittь.

Sovхозьн mal qorasьna qarai çurdjk. Mal
 qoraqa çaqьndadьq. Mal qoranьн çanьnda
 çyrgen kjsjlerdj көрдjk. Men Bolat aqaidan:

Анау көр кјsjler кјm?—деp, сўрадъм
Qъzmetkerler, malcыlar.

Соньд вѳгј malcы ma?

— Ia, вѳгј de sovhozda jsteitјn кјsjler.

— Ol кјsjlerdјn вѳгј ne jsteidј?

— Эr кјmнјn jsteitјn cыmыcы var. Bјreulerј
qoraнъn tazalyqыn qaraidы. Bјreuler malqа
cѳp veredј, onы суaradы. Bјreulerј-vъzauды
qaraidы. Bјreuler јrј maldardы qaraidы. Endј,
vјreulerј sыr sauadы. Cыmыcы osыndai vјrle-
sjr jstegen paidalы. Bјrlesјr jstese, јs ѳnjmdј
cана cенјl voladы.

II.

Mal qoraqа keldјk. Qoraнъn јcј tap-taza
cана cарыq. Эr sыrdыn ѳzјne arналqan onы
var. Onda vъzau qorasы da var. Ol da tap-
taza. Kјckene-kјckene томpыp cатqan vъzaular
var. Qarasan, тјptј syikјmdј aq!

Bolat aqai vјr ѳielmen amandastы. Ol ekeuj
sѳilesјr тўr. Men ol ѳielge qaradъм. Omra-
uыnda alaқandai vјr nѳrse cарqыrap тўr. Ne
nѳrse ekenјn айra almadъм. Olar menј ca-
qыrdы. Men sipalap тўroнan ala vъzauыmdы
cјverdјm de cыgјrјr olarqа keldјm.

— Атың кјm?—деp сўрады, Bolat aqaimen
sѳilesјr тўroнan ѳiel.

— Olaziz.

— Экең аты кјm?

— Раымчан.

— Ҷасъи неcede?

— Тооъздамън.

— Оқър Ҷурсйн ве?

— Ia, оқър Ҷурмйн.

— Ҷараидъ, қараоқъм, Ҷақсъ екенси. Саваоқъндъ „отлично“ оқъ — деп, арқамнан қақтъ.

Ёкеуй, таоқъ сөзге кјрјстј. Мал Ҷаиънан сөилестј. Вўзандъ кytјмйн әнгјмеlestј. Сауиъсар Ҷаиънда әнгјме voldъ. Қоранън tazalъқ Ҷаоқън таоқъ sondailardъ сөилесјр тўрдъ...

Көр ўзамай ақ қайттық. Ҷолда Bolat ақайдан:

— Ҷапаоқъ әieldјн omraиънда Ҷарқъгар тўроқан не? — деп, сўрадъм.

— Orden.

— Qandai orden?

— Енбек ҚЪЗЫ ту ordenj.

— Онь кјм vergen?

— Partia men ykmet vergen.

— Ne ycјn vergen?

— ОI кјсј, Ҷетј Ҷылдан berj осы sovхозда jsteidj. Қаратаоқънда 16 сиър voloқан. Onan vјr Ҷыль 18 вўзau aloқан. Вўзaulарънън вәргјн aman сақтақан. ОI кјсј сауиъсар. Ҷўмъсаръ өте Ҷақсъ jsteidj. Sondai енбектерј ycјн orden aloқан. ОI вўрън кedei voloқан.

— ОI әieldјн атъ кјм?

— Онқарваева Saliqa.

— Odan basqa ordendјler var ma?

— Bar. Sovхозda da, kolхозda da Ҷана

eljmjzdjn vasqa ɵndjrjs orndarında da or-
dendjlerjmjz kɵp.

Eņbek erlerjnen ylgj aļıdar!

Ақ вўзau.

Әukjm, әukjm aқ vўzau,
Yige qarai car vўzau,
Gyl-vәicecek tereijn,
Terjp saqan bereijn,
Tergen gyljm val tatъ,
Bәicecegjm mai tatъ.
Әukjm, әukjm aқ vўzau,
Yige qarai car vўzau,
Їzbek qıırgъ ҫas vўzau,
Өgъz volъp, ɵs vўzau.
Bъzdjn yide kɵp vўzau,
Oѕndai qъp vaқ vўzau.

Eņbek QъZY tu ordenj.

Tyrkstan audanında ҫaңa salınoqan mektep
var. Ol mektepte kɵp valalar
oqıdъ.

ҫazoъtırgъm. Kyn ҫыьна vas-
taqan kez. Koxozсылар ҫer ai-
dar ҫatъ. Maqtасылар maqta
egjsjnde edj.

Savaq vastaldъ. Barıьq valalar klasqa kjrdj.
Oqъtısъ aqai da kjrdj. Savaqta valalaroqa oqu

kjtabьnan egjs çaiьnda çazyloьan vjr maqalanь oqьttь. Egjstj qalai egu çaiьnda, oqьtucь aqai vjraz sөilep valalaroьa uoььndьrdь. Maqta egjsjn aittь. Sөz aiaqьnda:

— Niazov Carap siaqьь atalarььnan ylgj aььndar—dedj, oqьtucь aqai.

— Ol kjsj kjm voloьan?—dep, sьradь vjr bala.

— Ol kjsj kolhoz mycesj. Çumьstь çaqьsь jstaidj. Өzj brigadir. Ol kjsj bastaoьan brigada çumьstь çaqьsь jstaidj. Brigada mycelerj çumьstan qalmaidь. Çumьsqa vөrjde uadьtьmen keledj. Mjndettj jsterjn srogььnan vьrььn orndaicь. Maqta өnjmьn çьl saььn artьradь. Kөp maqta aladь.

Ol kjsj təçrivelj kolhozçьlardьь vjrij voloьan. Eljmjzdegj eьvek erjnь vjrij. Ol kjsjnь Eьvek Qьzьl tu ordenj var.

— Ol kjsjge Eьvek Qьzьl tu ordenjn kjm bergen?

— Partia men ykmet bergen.

— Qacan bergen?

— Niazov Carap atamьzдьь orden aloьanьna uc-tөrt çьl voldь.

— Ol kjsjge ordendj ne ucjn bergen?

— Ol kjsj segjz-toqьz çьldan berj kolhoz mycesj. Osь audanda „Ortaq“ degen kolhoz var. Sol kolhozda jstaidj. Ol kjsj çumьstь өte çaqьsь jstaidj. Ec uaqьtta çumьstan vas tart-

paidь. Jstegen saйн сўмьстың қарқынын кy-
ceitedj.

Оның bastaған бригада mycelerj de қаqsь
jsteidj. Оl kьsj бригада сўмьсын қаqsь vas-
қарған. Мақта көр сьққан. Сыл saйн әр
gektardan 80—90 pьdтан asьra мақта aladь.
Mьne, osь еңбектерj ycjн Carap atamьz pag-
radqa Еңбек Қызыл tu ordenjn alған.

Оl kьsjнjң бригадасы сьл saйн сўмьс қар-
қынын арттыра тьsedj.

Көк vienjң қўлынь.

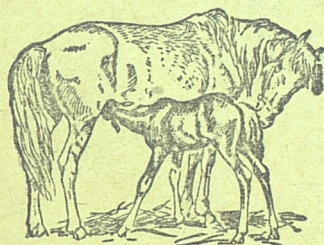
Көк vie қўлындадь. Көк vie ceke ottap
тўр. Қўлынасы оның сапында сатыр. Қўлынь

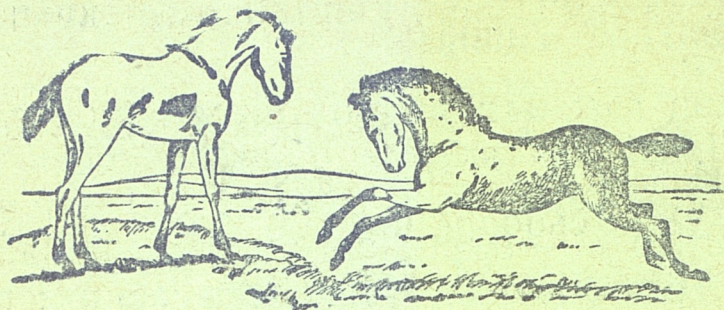
ўiqtap сатыр. Қўлынын
qасында enesj тўр. Ba-
lamдь wasьp almaйн, —
degen тәрjzdj enesj aia-
qьн availap қана wasадь.

Қўлынь ўiqьдан oian-
дь. Aiaqьн availap vastь

da ornьnan тўрдь. Aqьғындар wasьp enesjne
саqьндадь. Moйнньн soзыр emгьsj keldj. Сас
qoi! Әlj emudj вjлjнкьjremeidj.

Enesj emjzьp тўгьp, қўлыньна qaraidь. Iьske-
ler, oнь вауьғына tartadь. Қўлынь emdj. Ene-
sjнjң көнlj сьai tapть.

Qũl̃ncaq.

Qũl̃n. qũl̃n, qũl̃ncaq,
Qũld̃raoqan qũl̃ncaq,
Qunandaqan qũl̃ncaq,
Bota t̃rsek qũl̃ncaq,
Bøken qavaq qũl̃ncaq,
Kyderj san, kurse vel,
Kelte qũr̃bq qũl̃ncaq,
Çyl̃t̃r çyndj. çiṽek çal,
Kymjs kekjl qũl̃ncaq,
Arqa velj t̃ur-t̃utas,
Alma mojn qũl̃ncaq,
Aiaq̃ñb̃ñç çel̃j var—
Qũl̃ncaq̃m—arq̃t̃maq

Çyl̃q̃ kyzeu.

Bygjn vjzdjn kolhoz çyl̃q̃ kyzedj. Çyl̃q̃s̃
çyl̃q̃ñb̃ aul s̃r̃t̃na ækel̃p ijr̃dj. Estøre,
Ojaziz, Ojani qoldar̃na qũr̃bq ald̃b. Caldar
qõl̃na r̃psaq al̃p, çyl̃q̃ñb̃ kyzedj. B̃jz olar-

dьн qasьnda tьrdьq. Aqailardьn ьylqь ky-
zegenjn kьrdjk.

Tailardьn ьal-qьirьoььn vjrdei kyzedj. Qь-
nandardьn ьalь kyzeldj. Qьsьr vaitaldьn ьal-
qьirьoьь kyzeldj.

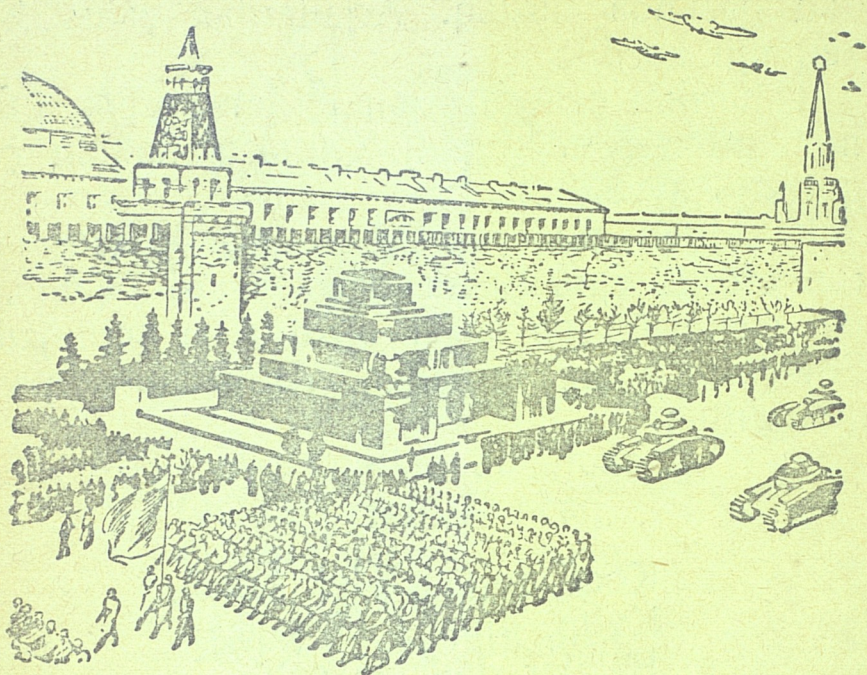
Kyzelgen qьldardь Qasen aqai kletke apa-
rьr ьlcedj. Onь ьanьzaqqa tapsьrdь. ььmьs-
tan keijn Qasen aqai vjzdz atqa mьngjzdz.
Sol ьerde vjraz oinadьq. Vjrazdan sonь yl-
ge qaittьq.

1-Mai

Kөce voib lek-lek adam,
Kyljr, oinar, әn saloan.
Balalar da kele ьatьr,
Qoloqa qьzьl tu aloan.
— „Vjrcьj Mai, ьasa!“ deidj.
ььmьndasьr ьyzderj.
Qatar ьyrjr, ьairandastь,
Kyljmdesjr kьzderj.
On ekj aida vjr kelesjn,
Saqьndьrьr ььl saibь.
Kelgen saibь quanamьz,
„ьasa! ьasa!“ ... dep Maibьm.

1-Mai.

1-Mai kynj mektep balalarь demonstratsiaqa
сьqtь. Avtomobilge mьnjr, cattьq ьlenderjn
сьrqaр kjckene balalar da kьcede ьyr.

Kөcede lek-lek воӊьр тјзјлген адам. Бәрјнде де қолоја ўстақан қызы тular, җазылоян ўрандар, онда „Ғасасын 1-Май!“ деген җазу бар. Тўроқан қалқ „internatsional“ өлеңј айтқанда җер җаңоҗьғоҗадь.

Тўроқан колонна трибунаың алдынан өтј. Трибунада тўроқандар қолдарың көтерјр қўт-тығтаидь. Музыка ойнар җатыр.

Пионерлер колоннасы трибунаың алдынан өткенде, „Ғеткјнсеғјмјз, җас пионерлер җасасын!—деп қўттығтады.

Балалар „ура, ура“ деп айқайлар өтј.

Үлкен де, кјсј де қуаныста, маз воӊьр җыр.

Aeroplan.

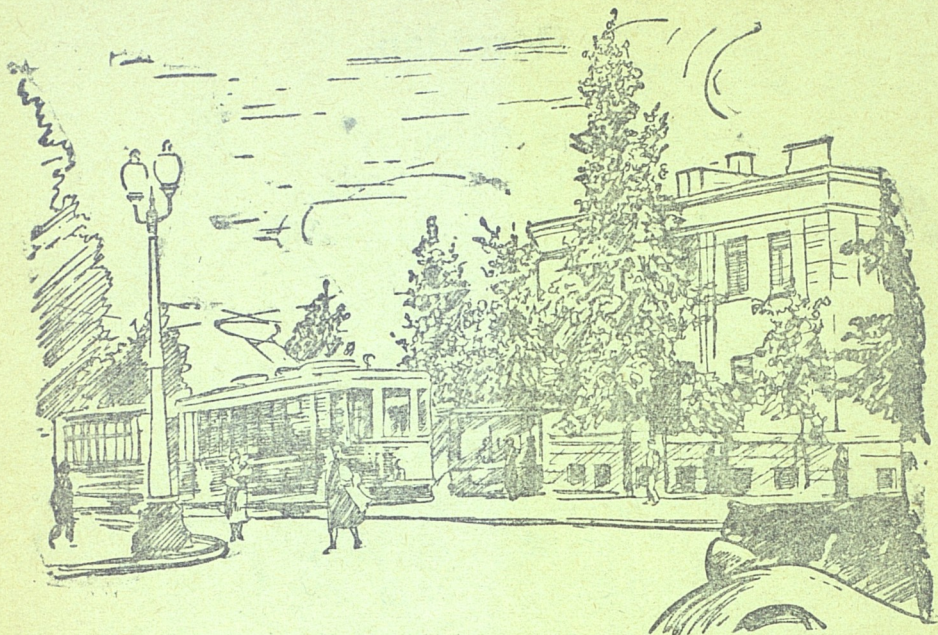
Aeroplan qalyqtar,
Kök betjnde oinady.
Bijkke ücyr sarьqtar
Qalyң vülttь voilady.
Münь көрген balalar
Bjr daustan dedj olar:
— Almas qanat, qūrьc qūs,
Bijkke üc, bijkke üc!
Byrkjttei veine tyijljr,
Kök aidьnyң carladь.
Münь көрген balalar,
Bjr daustan dedj olar:
— Almas qanat, qūrьc qūs,
Bijkke üc, bijkke uc!

Tramvaida.

Tramvaida adamdar көр. Тоқтаған çerде таоь da adamdar mjnedj.

Balaly әiелдерге tramvaidьң aldьноьь çaоьнда төрт orn volady. Egerde, orn çoq vola qalsa, balaly әielge төрт orn vosatyьp berjledj.

Tramvai taоь da тоқтады. Tramvaiqa қоьнда balasь var bjr әiel kjrdj. Balamen тұru qıьp. Çan-çaоьна qarap edj, vos orn tavьmadь. Balaly әiелдерге арналған orндarda da balaly әielder отьr.

Tramvaida otırğan Bolat, balalь әieldjn
kjrgenjn kerdj. Otıratьn otırnьң çoq eke-
nijn de kerdj. Bolat otırnıan tırde da balalь
әielge:

— Otırғыз, сeңgei, men tıraıьn—dedj.

Balalar, vaiqandar!

Tramvaiqa asьmandar!

Tramvai сyrjр kele çatqanda:

Onan tysjр, mьnbender!

Tramvaidьң astьnda qalьр:

Aiaq-qoldarьң mertjguj mьmkjn.

Tramvai.

Astanada tramvai,
Elektrmen çainadь.

Gyl vaqcadan un qosъr,
Bũlvũl әnjn sairadъ.

Elektrj çarq-çũrç,
Kөce kyljm qaqaдъ.
Asfalt көce ystjmen,
Tramvai çyitkjp aqaдъ.

Astanada tramvai,
Elektrmen çainadъ.
Gyl vaqcadan un qosъr,
Bũlvũl әnjn sairadъ.

Mũqac.

Balalar seruenge сьoъp keledj. Mũqac, çan-çaqъna alaqtap qaraumen aldanъp kele çatъp, balalardan qalъp qoidъ. Mũqac әrj-berj qaraдъ. Basqa vjr көcege сьoъtъ—balalar көrjn-bedj.

— Endj, qaida varamъn? Adastъm aul...

Mũqac qaida vararъn vjmei tũrdъ. Kөcede qarauьlda militsioner tũr edj. Onan varъp çol sũrauqa, Mũqac çasqanadъ. Mũqactъn çaltaqtap, çasqanъp tũrqaнъn militsioner sezdj.

— Adasъp qaldъn va?

Mũqac sөilemei, tek vasъn izedj.

— Qaida tũratъnъndъ, adresjndj vjlesjn ve?

— Bjlemjn.

Militsioner Mũqacqa qalai çyru kerek eke-njn aitъp, tysjndjrdj.

Mūqac yijn tapť. Oilap qarasa, adasqan çerj yijnen als emes eken.

Eger, çol vjlmesen ia çoldan adassan, de-reu militsionerden sūra. Ol әr uaqьtta çәrdem-desedj.

Telefon.

Almac qьzдың apasь,
Aльp keldj telefon,
Sөilessjn dep Almacьm,
Qūrьp verdj telefon.

Quanqanнан çьmьp,
Kylьp aldь Almac qьz,
Telefonның qūlaqьn,
Qoьna aldь Almac qьz.

Әlle, әlle... Narkes pe?
Sөiler tūroqan Almacьn.
Bjzde de endj telefon,
Çoqqa carcar varmasьz.
Telefonmen sөilesьp,
Bjtjermjz çumьstь,
Qandai çaqь telefon,
Estjledj tьm kuctj.

Roctamen kelgen çurnal.

I.

Nūroqali Oral qalasьnda tūradь. Ol çaqa qana mektepten qaitьp, yide otьrdь. Bjreu sьrttan esjktj toqьldattь.

— Kjrjniz!

Yige qat tasucь kjsj kjrdj.

— Nūrǝali Daуьбаев оsьnda tūra ma?

Nūrǝalidjn cecesj tанданьр:

— Ia, оsьnda tūrady.

— Mə, Nūrǝaliǝa Məskeuden çurnal var.
альһьз.

— Nūrǝaliǝa? Bəlkjm, оǝan emes сьǝar.

— Çurnalda: „Oral qalasь, Vorocilov kəcesj,
yi №5, Nūrǝali Daуьбаевǝa“ der çazyǝan.

— Bjzge volьp сьǝtь.

— Olai volsa, альһьз!—der, çurnaldь verdj
de qat tasucь kjsj kettj.

Nūrǝalidyң cecesj qattь aldь. Esjktj çaptь.

Tərde oтьǝan Nūrǝali cecesjne çygjrjр kel-
dj. Cecesjnjң qolьnan çurnaldь aldь. Oпь
oтьǝa qalьp actь. Jcjndegj suretterjң qarady.
Oqьdy.

II.

Tamaq jcjр oтьǝanda:

— Məskeudegjler menjң adresjmdj qalai
vjlgен?—dedj əkesjne.

— Ol çaqta vjr tanitьn kjsj senjң adresj-
dj bergen volar. Yitpese, qat tasucь bekerge
çurnal əkelmeidj qoi.

— Çurnaldь, qattь nemen tasidy?

— Poctань соiьn çolmen tasidy, aeroplan-
men tasidy.

Gazet, çurnal taqь vasqa kjtaptar сьǝatьn

çerlerde kontor voladъ. Ol kontorlarda gazet, çurnal çazdırucъlardıñ adresj voladъ. Sol ad-rester voıñsa, ondaqъ poçtalar qala-qalaqa, aul-derevnəqa poıız, macına, arvamen taratadъ. Mjne, senjñ de konvertte çazılqan adresjñ voıñsa kelgen. Tek, adrestj dırıbs çazu kerek.

Ertenjne, Nürqalidıñ Qızıl Armiaqa qız-met etuge ketken, Sarman degen aqasınan qat keldj. Sarman qatında: yı jcjne amandı-qıñ vjldjrjtj. Nürqalıqa arnar çurnal çaz-dırqanıñ aıtırtъ.

Çurnaldъ Nürqalıqa aqasъ çazdırtqan eken. Onъ yı-jcj Sarmanın qat aloqan soñ vjldj.

Konvertke adrestj dırıbs çazır yirenjñder.
Adres dırıbs çazılmasa, çazoqan kjsjne qatıñ varmaidъ, timeidj.

Dırıbs çazılqan adres:

Alma-Ata qalasъ,
Karl Marks көcesj, yı № 71.
Bolat Qasımçanovqa

Marka

Semej qalasъ, Lenin көcesj, yı № 60,
Kərjmov Raqımnan.

Dırıbs çazılmaqan adres:

Өзениñ voıñndaqъ
kolxozda, eskj varaqta tıratıñ,
Qazanqar aqalqa.

Marka

MAZMUN.

Biz bilan (ölen)	3
Berk	3
Savaqqa kesikre	4
Sauvsqan	5
Aq körpe	6
Bjr-vjr sana sailap ar	7
Qystь kunj	7
Qbs	8
Qйрмастьд qaltasь (ölen)	9
Ekj kolhozь	9
Nйrqaп	11
Menjп aram — ekrjndj	11
Mal valasьп sytuj (folklordan)	12
Aiaq kijm favrigjnde	13
Mьsьq ren tьsqan. <i>Fortunatovadan</i>	14
Qarqa, qarqa, qarqalar	15
Barqannьп qolь	15
Ekj çoldas	16
Laq	17
Bjr çyda 12 vas volqan eckj	18
Qozь	19
Qйrmet belgjsj ordenj	20
Kjlem (ölen). <i>Abelian Barsening</i>	21
İash	21
Aq maqta	22
bnьmaqть volьndaг	23
Maqta men mata	25
Qts (ölen). <i>Avaidan</i>	28

Çylusyz top	28
Aqqala	29
Өzjm varatъn volдыm	29
Turksiv (өлең). <i>Asqar</i>	31
Temjrcj (өлең)	33
Malqora	33
Lenin (өлең). <i>Çatvyl</i>	34
Vladimir Ilic Lenin	35
21-ianvar, 1924-çyl	36
Lenin (өлең) <i>Isaev B.</i>	37
Iosif Vissarionovic Stalin	38
Stalindj çьrlaitъn (өлең). <i>Çatvyl</i>	39
QЪZYI Armiа	39
Sekarada	40
K. Vorocilov (өлең). <i>Çatvyl</i>	41
Paracut	41
Aq aiu	42
Mъsьq pen et (qalq өлең)	43
Rozanъn oquъ	44
Bala mergen men volam	45
Otlіcnik	45
„Krasin“ paroxodъ	46
Pjl	48
Çolvarъs	49
Kup йzara vastadъ	50
Tьnnъn qъsъq өmјrј	50
Çazqъtйrъ (өлең). <i>Avai.</i>	51
Tylkj	51
Oi, balalar, balalar!	52
Egjske daъndъq	53
Seң aqtъ	53
Kөkte tkjc	54
Berdenn јn brigadasъ	55
Lenin ordenj	56
Sotsialistjk mylk	59
8-Mart kynj (өлең)	60
8-Mart — әielder kynj	61
Bjz Oktәbr çastarъ (өлең). <i>Racida, Qoçaqmetova</i>	61
Oңqarbaeva Saliqa	62
Aq vйzau	65

Ервек Қызы ту ордені	65
Көк виенді қйльнь	67
Қйльпсақ	68
Ғықь кузеу	68
1-Май (өлең)	69
1-Май	69
Аероплан (өлең)	71
Трамвайда	71
Трамвай (өлең) <i>Qaz</i>	72
Мйқас	73
Телефон (өлең)	74
Ростамең келген ғурнаі	74
Дйғыс ғазылаңаң адрес	76

Н. 1989 г.
 Акт № 73
 Вкладн. л.

Ҷауапъ редактор С. Кәрібаев,
Техникалық редактор Ҷ. Бексауылов,
Ҷауапъ корректор Ҷ. Бексауылов.

Өндiрiске 2/II-39-с. берiлдi. Басуға 13/II-39-с. рәқсат етiлдi. Қазгостздат № 28.
Қазгавлит № 61. Қағаз форматы 62x94^{1/16}. Келемi 5 в.т. Тиражы 80.150.
Индекс ОК-1-а(қ).
Бағасы 40 т. Түртеуi 20 т.

Қазполлграфтөстiн кiтап-журнал баспақанасы. Зак. № 459,

Вақасъ 60 тилл

124

Н Казак
3-127а

№ 17-13

Т. 22015

и.к. 220

ТУЛЕБАЕВ К., МЕДЕТОВ А.

**КНИГА
ДЛЯ ЧТЕНИЯ**

ДЛЯ I КЛАССА НАЧАЛЬНОЙ
КАЗАХСКОЙ ШКОЛЫ